

Harde motsetninger på krydderøya

Den muslimskdominerte øya Zanzibar ser nok en gang ut til å bli et urosenter under det kommende valget i Tanzania. Regjeringspartiet CCM har sittet ved makten i rundt 40 år, men risikerer nå å tape valget. Så langt tyder lite på at det blir et fritt og rettferdig valg, rapporterer Bistandsaktuelt's utsendte.

Side 16-18

FOTO: MWANZO MILLINGA

Krass bistands- kritiker fra Kenya

side 3

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 8 · 2005

Telefon-
bløffere
truer KNs
gode rykte
Side 10

Mugabes
argeste
kritiker
Side 19

Tsunami-
bistand
på av-
veier
Side 12-13

Rugekasse
åpnet i
Bosnia
Side 24

Debat:
Cash til
de fattige?
Side 2

Først ga avtroppende utviklingsminister Hilde Frøkjær Johnson sin etterfølger Erik Solheim en budsjettøkning på 1,9 mrd. kroner, deretter fikk han overta kontornøkkelen.

FOTO: BJØRN SIGURDSEN/SCANPIX

Mer FN, mindre bank, lover Solheim

...men Hilde har allerede lovet penger til Verdensbanken i tre år

■ Den nye rødgrønne regjeringen vil ha mindre bistand til Verdensbanken og mer til FN, og norsk bistand skal heretter ikke gå til programmer der det stilles krav om liberalisering og privatisering.

■ Men hvor langt kan den nye regjeringen gå, når den avtroppende utviklingsminister allerede har lovet Verdensbanken 730 millioner kroner årlig i tre år?

■ – Det er økende skepsis i mange utviklingsland til kravene om liberalisering, Norge bør nå tilby mottakerne noe annet enn den nokså ensidige Verdensbankretorikken de har vært vant til å høre, sier fungerende direktør Alf Morten Jerve ved Chr. Michelsens institutt.

■ Til Bistandsaktuelt sier Solheim at den nye regjeringen vil bevilge mer til fred og miljø enn det som ligger i budsjettforslaget fra Bondevik-regjeringen.

Side 4-5-6-7

Enkelt og ugreit

AV JENNY INGELIN NORDGARD OG MAREN AASE

DEBATT

I FORRIGE BISTANDSAKTUELT lanserte Klaus Endresen kontantutdeling av bistand til verdens fattige som løsningen på bistandens ineffektivitet, paternalisme og egeninteresse. Men fattigdomsfellene brytes ikke ved å hoppe bukk over staten.

Endresen tok til orde for en omkanalisering av u-hjelpen fra prosjektstøtte til kontantutbetalinger direkte til de fattige. Effekten skulle bli bedre pengebruk, mindre korrupsjon og større «accountability». Problembeskrivelsen er treffende, men forslaget fremstår uten kontekstforståelse. Kjøpekraft er bare én type kapasitet fattige trenger. I kampen mot fattigdommen har staten som pliktberer, koordinator og arena for meningsbrytning en avgjørende rolle.

ENDRESEN STØTTER SEG vaklende på forskerne Meghnad Desai og Joseph Hanlon. Desai har uttalt at vi bør «spore opp de fattige» og gi dem all bistand som en dollar i uken fordi dette angivelig er mest effektivt. Men Endresen nevner ikke at Desai spissformulerte seg og sa at forslaget kom i «ren frustrasjon» over bistandsbransjens uoversiktighet.

Endresens gjengivelse av Hanlons materiale er også problematisk. Hanlon beskriver erfaringer fra kontantoverføringer til flomofre og demobiliserte soldater i Mosambik. Endresen overdriver programmets positive utviklingseffekt. En studie av soldatprosjektet konkluderte faktisk med at man ikke fant noen signifikant effekt, pengene ble i hovedsak brukt til å dekke basisbehov. Endresen nevner ikke at identifisering og utdelingsprosessene i Mosambik var vanskelige og dyre, eller at slike etableringer ofte ikke er engangskostnader. Lister må oppdateres, mange lever uten offisielle papirer og intensiteten i fattigdommen

Bistandspengene bør deles rett ut til de fattige, skrev Klaus Endresen i forrige Bistandsaktuelt. Det er en alt for enkel løsning på et komplekst problem, svarer Nordgard og Aase. Bildet viser pengevekslere i Zambia. FOTO: RUNE ERAKER

debatt

varierer gjennom livsløp. Videre ligger det atskillig makt i det å identifisere, eller «spore opp», de fattige som anses som «verdige trengende». Det er også uklart om Endresen utpeker kontanter som supplement eller som universalløsning. Prosjektene Hanlon viser til var tillegg til andre tiltak, det samme gjelder for «Progres» i Mexico. Det er også viktig å være klar over mulige utviklingshemmende følger av større lokalt pengeomløp, som korrupsjon og utnyttning. Folk med en pengeslant er utsatte, særlig hvis rettsvernet er svakt.

ENDRESEN BENYTTET en inntektsbasert forståelse av fattigdom som hører fortiden til. Fattigdom er ikke ensbetydende med pengemangel. Amartya Sen ga denne innsikten en renessanse allerede på åttitallet. Ifølge Sen er absolutt fattigdom mangel på muligheter til å realisere grunnleggende funksjonsevner til å være riktige ernært, grunnutdannet og fri fra lett forebyggbar sykdom. Slike muligheter får en gjennom bestemte rettigheter. Inntekt er bare én variant. Andre er eiendeler, jord, familereelasjoner eller rettigheter vis-à-vis staten, som sosial- og velferdsytelser. Tilnærmingen er bredt anerkjent, men langt fra praktisert. Behovet er flere politiske virkemidler, ikke færre. De fattige er ikke fattige fordi de mangler penger eller kløkt: De mangler kapasitet til å kreve rettighetene sine realisert. Hvem er ansvarlig for at rettighetene blir oppfylt om ikke staten?

ENDRESEN HEVDER at bistandsprosjekter ofte mislykkes som følge av svikt i mottagerlandenes byråkrati og institusjoner. Korrupsjon og mangel på byråkratisk kompetanse er symptomatisk i mange mottakerland. Men løsningen er ikke å utelate staten fra fattigdomsreduksjonsarbeidet. På tross av at staten i mottakerlandene har åpenbare mangler, besitter den egenskaper som er uunnværlige for effektiv fattigdomsreduksjon. Det er mangel på fysisk infrastruktur i fattige land. Det er urealistisk å tro at fattige egenhendig skal kunne iverksette utbyggingsprosjektene. Her spiller staten en viktig rolle som samordnende organisator. Staten er også

Bærekraftig fattigdomsreduksjon er ikke å donere penger slik at de fattige kan overleve fra dag til dag.

uvurderlig i arbeidet med å utvikle sosial infrastruktur, som utdanning og nasjonale sikkerhetsnett. Staten har potensialet til å vite hvor skoen trykker. Med nok midler, kunnskap og åpenhet kan den være av de beste og mest demokratiske aktorene i kampen mot fattigdom. Videre er det viktig å understreke at internasjonal rett tillegger staten en plikt til å innfri og beskytte innbyggernes menneskerettigheter. Herunder de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene. Det globale samfunnet må ikke, slik Endresen foreslår, ignorere dette, men heller sørge for å ansvarliggjøre og styrke de statlige institusjonene i mottakerlandene.

Bærekraftig fattigdomsreduksjon er ikke å donere penger slik at de fattige kan overleve fra dag til dag. Vi må heller anerkjenne at de fattige har rettigheter som staten deres og det internasjonale samfunnet har plikt til å innfri. Der Endresen har gitt opp de vanskelige diskusjonene mener vi at det tvert i mot er en tydeligere debatt som trengs. Det er i relasjonen mellom rettighetsinnehavere og pliktberere at mulighetene for å skape ansvarliggjøring og godt styresett ligger. Givne sitter på pengesekken og kan presse ikke-demokratiske og korrupte regjeringer til å bruke en menneskerettslig tilnærming til fattigdomsreduksjon. Dette krever imidlertid at de tar et oppgjør med sine egne motiver for å gi bistand. I en reell menneskerettslig tilnærming er det ikke rom for givere som av egeninteresse ser gjennom fingrene på griske eliter i Sør.

ENDRESEN SKREV at hvis han var fattig ville han heller «få norsk bistand i egen lomme enn å se den bli brukt i et ineffektivt byråkrati eller til internasjonale konferanser». Hvis vi var fattige, ville vi satt pris på å formulere våre meninger og behov selv. Men som privilegerte må målet være å kjempe mot alt som hindrer medmennesker i Sør denne integriteten. Endresen skal ha ros for å angripe egoismen til eliter både i Nord og Sør. Kunnskapen og pengene som trengs for å utrydde verdens fattigdom finnes. Det som gjenstår er å få både givere og mottakerland til å la solidaritet bli styrkende for arbeidet.

Maren Aase og Jenny Ingelin Nordgard er masterstudenter ved Senter for utvikling og miljø, Universitetet i Oslo.

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 8/05 – 8. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Jon Bech

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Journalister:
Liv R. Bjergene (perm.)
Tone Bratteli
tbr@norad.no
Ellen Hofsvang
ellenhofsvang@online.no
Synnøve Aspelund
syas@norad.no
Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Elisabeth Salvesen
elsa@norad.no

Redaksjonsråd:
Dag Aarnes
Veslemøy Salvesen
Arnfinn Nygaard
Bente Herstad

Internett:
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 - 22 24 05 72

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 20 40 - 22 24 05 72

E-post annonser:
gz@norad.no

Design / produksjon:
Odysse reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik 46375

Trykk:
Nr1 Trykk as

Abonnement:
Bistandsaktuelt, Norad,
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 59.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:
www.bistandsaktuelt.no
Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgifter:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Tirsdag 25. oktober 2005

Opplag – denne utgaven:
14 700 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«For å være best i frihandelen, må man ha muskler. Derfor er det ikke sikkert at det er de fattige landene som er mest tjent med frihandel.»

Nyutnevnt landbruksminister Terje Riis-Johansen til avisa Nationen 22.10.05.

Røde maur

LEDER

Kina har helt siden 1956 ytet utviklingsbistand til forskjellige land i Afrika. Innsatsen har vist store svingninger, både med hensyn til volum og mottakere. Dette har ikke bare avspeilet politiske endringer i Kina og i mottakerlandene, mens også forholdet til andre internasjonale aktører. Under Den kalde krigen opplevde man nærmest en «bistandskrig» mellom USA, Sovjetunionen og Kina, der bistanden ble aktivt brukt som et utenrikspolitisk virkemiddel. I voteringen om Kinas medlemskap i FN i 1971 var det ikke minst de afrikanske lands stemmer som gjorde utslaget da Kina overtok Taiwans plass.

På 1960- og 1970-tallet var Kina meget aktiv i Afrika. Det ble gjennomført en rekke større byggeprosjekter, bl.a. sportsarenaer, havneanlegg og «folkepalasser». I 1974 var 16 000 kinesere engasjert i byggingen av Tanzamjernbanen. Det omfattende kinesiske engasjementet skapte bekymring og økt motinnsats på vestlig side, noe som mange afrikanske land var dyktig til å utnytte.

Fra 1980-tallet har det vært en jevnt fall i den kinesiske bistandsinnsatsen. Samtidig har det funnet sted en sterk økning i kinesiske kommersielle prosjekter.

I de siste årene har Kina igjen begynt å engasjere seg sterkere i utviklingssammenheng. På FN-toppmøtet i New York i forrige måned offentliggjorde Kinas president Hu Jintao en gavepakke på 10 milliarder dollar over tre år til blandete kreditter.

Kjennetegnet for Kinas engasjement har vært store summer som overføres til øremerkede infrastrukturprogrammer, kontrakter som går til kinesiske entreprenører og bruk av kinesisk personell. Innsatsen er ikke nødvendig styrt av god bistandspraksis, bl.a. mottakeransvar, oppfølging, bærekraft og behovet for å følge mottakerlandenes egne fattigdomsstrategier.

Selv om Kinas nye store satsing på utviklingssamarbeid ikke er noe nytt, er det overraskende at Kina holder en såpass høy profil når det gjelder bistandsinnsats i andre land, ikke minst ut fra Kinas eget ønske om å opprettholde sin status som utviklingsland.

Vi bør følge Kinas nye engasjement med årvåkenhet, men heller ikke gjenta 1970-årenes frykt for «den gule fare» og «røde maur». Også de vestlige land har en fortid på bistandsfronten som tilsier at de bør gå stille i dørene.

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

James Shikwati mener Afrika må løse sine problemer selv og at bistand bare gjør situasjonen på kontinentet vanskeligere. FOTO: TOR AKSEL BOLLE

Mener bistanden skader Afrika

rett på sak

HVEM: James Shikwati

HVA: Leder av Inter Region Economic Network, medlem av det økonomiske og sosiale rådet til Den afrikanske unionen, forfatter og skribent.

HVORFOR: I en tid hvor «alle gode krefter» kjemper for mer bistand til verdens fattige ber Shikwati de rike landene om å slutte med bistand. I stedet vil han ha handel.

Den kenyanske aktivisten og skribenten James Shikwati har følgende råd til Erik Solheim, Norges ferske utviklingsminister: – Stans bistanden til Afrika. Nå.

– Afrika har mottatt hundrevis av milliarder av dollar i bistand i 30-40 år. Allikevel er situasjonen i svært mange afrikanske land blitt verre. Afrika er fortsatt verdens fattigste kontinent, afrikanere dør fortsatt av kurérbare sykdommer og av sult, vi sliter fortsatt med korrupsjon og dårlige ledere. Det er åpenbart at bistand ikke bidrar til å løse Afrikas problemer. Problemene i Afrika må løses av afrikanere og ikke givere fra rike land, fastslår James Shikwati.

Han er leder for den afrikanske tankesmiene Inter Region Economic Network og sitter i den afrikanske unionens økonomiske og sosiale råd. I tillegg er han skribent og forfatter. – Er det ikke en feilslutning å hevde at fordi bistanden ikke har løst alle Afrikas problemer så må den stoppes?

– Først vil jeg klargjøre at jeg ikke snakker om nødhjelp, men langsiktig bistand. Poenget mitt er at selve definisjonen av hjelp eller bistand er at det bidrar til å forbedre situasjonen for den eller de man skal hjelpe. Det har bistanden ikke gjort i Afrika, tvert i mot.

Mer skade enn nytte. – Du mener rett og slett at bistand gjør mer skade enn nytte?

– Ja, på en rekke forskjellige måter. Bistanden bidrar til å skape korrupsjon og bidrar til å skape en tiggermentalitet blant afrikanere. Dukker det opp et problem forventer man at det kommer en donor løpende og løser det. I kolonitiden lærte den afrikanske eliten at det alltid kom penger utenfra, de trengte ikke å gjøre noe selv. På samme måten sitter mange afrikanske byråkrater i dag i en dyr dress på et stort kontor og tar imot penger. De er ikke interessert i å skape vekst eller utvikling, men er kun opptatt av å få inn bistandspenger samt å rapportere til donorene om hvordan pengene er blitt brukt. Bistand bidrar til å gjøre regjeringer mindre avhengige av sin egen befolkning og av skatteinntekter. Dermed forlenges styret til dårlige ledere og demokratiet svekkes. Gjennom bistand overtar donorene ansvaret for afrikanske problemer og presser

på med sine løsninger. Men for at disse problemene skal løses, må afrikanerne selv eie dem, ta ansvar for dem og finne løsningene. Stadig flere afrikanere mener dette og er kritiske til bistanden.

– Det er vanskelig å påvise effekten av bistand på utviklingen i land over tid. Men det er ikke vanskelig å vise hvordan for eksempel stadig flere afrikanske barn får utdannelse eller at vaksineprogrammer gjør at færre dør av sykdommer. Enig?

– Jeg er enig i at det er umulig å vise til en positiv effekt på makronivå. Når det gjelder statistikker som viser at mange flere barn får utdannelse er jeg skeptisk. Hva slags utdannelse får de? Hvordan er kvaliteten på utdannelsen? Tar de noen gang eksamen? Hjelper utdannelsen dem med å få jobb? Min oppfatning er at utdanningssystemene i mange afrikanske land er laget mer for å sørge for fine tall til donorene enn for å gi befolkningen en relevant og skikkelig utdannelse. Når det gjelder helse er det innlysende at vi trenger moderne medisin og utdanned helsepersonell i Afrika. Det er også klart at bistand utenfra har forbedret situasjonen i forhold til en del sykdommer som malaria, hiv/aids og så videre. Men

Vi trenger handel og reelt partnerskap, ikke almisser.

jeg tror ikke bistand er løsningen på Afrikas helseproblemer på sikt.

Løsningen er handel. – Men hva er så løsningen på sikt for Afrika?

– Handel. Handel mellom afrikanske land og strategisk handel med den rike delen av verden. Afrika er i dag et marked med 800 millioner mennesker. Kontinentet er rikt på naturressurser, har godt klima, god jord og ung befolkning. Det viktigste Afrika kan gjøre for å redusere fattigdommen er å avkaffe alle hindringene som stopper handel og integrasjon mellom landene. Vi må frigjøre den kreativiteten og det entreprenørskapet som finnes i den afrikanske befolkningen. Men da må vi bli kvitt tiggermentaliteten som bistand skaper.

– Har du noen råd til Norges ferske utviklingsminister, Erik Solheim?

– Først vil jeg gratulere med ny jobb. Så vil jeg be han stanse den tradisjonelle bistanden og i stedet bruke pengene til å arbeide for afrikansk integrasjon og samarbeid. Og jobbe for mer handel med Afrika. Vi trenger handel og reelt partnerskap, ikke almisser.

Å hoppe etter Hilde...

– Hilde Frafjord Johnson var suveren, sier den nye utviklingsministeren

Erik Solheim mener Hilde Frafjord Johnson er den mest suverene utviklingsministeren Norge har hatt – så langt. Selv vil han satse mer på FN og mindre på Verdensbanken enn sin forgjenger. Organiseringen av bistandsforvaltningen blir som i dag, men arbeidskulturen skal revolusjoneres.

• SYNNOVE ASPELUND OG ELLEN HØFSVANG

– Hva kan jeg by dere på? Kaffe? Farris?

Erik Solheim serverer oss rykende varm kaffe i pent UD-servise. Dørskiltet er allerede på plass og kontoret bærer ikke preg av at det er utviklingsministerens andre dag på jobb. Ikke en pappeske er å se - men det skyldes visst at kontoret til UD-byråkraten Erik Solheim et annet sted i departementsbygningen ennå ikke er ryddet.

– *Hvordan er det å overta etter en du karakteriserer som «den mest suverene utviklingsministeren Norge har hatt»?*

– Vel, hun har gitt meg en liste med noe sånt som hundre forslag på ting hun ønsker at jeg skal jobbe videre med, så her er nok å ta fatt på, sier Solheim. Han mener det var et kunststykke av Hilde å klare å gå av som statsråd med kanskje det høyeste terningkastet i den avgåtte regjeringen, og det i en av postene som er vanskeligst å profilere.

– Det smarteste for en politiker er å finne seg et departement der man kan overta etter en dårlig statsråd. Da kan det bare gå oppover. Slik sett er jeg jo en av de med dårligst utgangspunkt i den nye regjeringen, sier han med et smil.

Likhetstrekk. 10. november legger den nye regjeringen fram endringene til det statsbudsjettet som Bondevik-regjeringen etterlot seg. Dette er en opplagt anledning til å markere ny kurs – men kanskje ikke for utviklingsministeren. Likhetstrekkene mellom Soria Moria-erklæringen til de rødgrønne og Hildes budsjettforslag er nemlig så mange at man kunne tro de var skrevet av samme hånd. I tillegg til rekordøkning i budsjettet som helhet, er det «rødgrønne» poster som øker mest i forslaget; fred og forsoning, humanitær bistand og gjeldsslette. Økt støtte til Verdensbanken ble unngått fjor, og i år står utviklingsbankene på stedet hvil, mens FN-organisasjonene øker med nesten 10 prosent.

Skreddersydd. – *Hvordan skal du sette ditt stempel på et budsjett som ser ut som det kunne vært skreddersydd for deg?*

– Det er ikke noe mål for oss å gjøre alt motsatt av det den forrige regjeringen har gjort. Hilde er ikke Carl I. Hagen, hun er ikke en politisk motstander som jeg er uenig med i det aller meste. Målet er å gjøre det hun har gjort bra enda bedre, pluss at vi skal starte med en del nye ting, svarer Solheim.

I likhet med sin forgjenger mener han det er viktig å satse på de områdene der Norge er viktig i verden, og han trekker fram fredsarbeid og oljevirksomhet som to felter som peker seg ut. Og som Hilde Frafjord

Johnson må han skyve løftet om 1 prosent av BNI i bistand foran seg.

– *Når skal dere nå målet om 1 prosent av brutto nasjonalinntekt i bistand?*

– Innen 2009 slik det går fram av regjeringserklæringen, konstanterer han og vil ikke si mer om den saken.

Mindre til Verdensbanken. Men på noen felter vil det skje endringer, understreker Solheim. De rødgrønne vil at mindre av bistanden skal gå til Verdensbanken og mer gjennom FN-systemet. De vil satse mer på miljø og mer på fred og forsoning, enn det som ligger i budsjettforslaget fra den forrige regjeringen. I Soria Moria-plattformen står det at norsk bistand ikke skal gå til programmer der det stilles krav om liberalisering og privatisering.

– *Har norsk bistand gått til slike programmer under den forrige regjeringen?*

– Det som det tenkes på her er slike programmer i regi av Verdensbanken og IMF, svarer Solheim diplomatisk, som hadde som et av de første punktene på programmet sitt å møte Verdensbankens sjef, Paul Wolfowitz, i Stockholm.

– *Fortalte du han at Norge vil kanalisere mindre bistand gjennom Verden-banken?*

– Ja, det er klart jeg måtte si det. Vi leker jo ikke politikk, slår han fast, og forteller at Wolfowitz «registrerte den norske budsjettreiningen», men at det ikke var noe stort tema på møtet.

– *I jakten på forskjeller i politikk mellom Hilde og deg har vi lagt merke til at urfolk, som hun la vekt på, ikke er tatt med i Soria-Moria-plattformen. Betyr det at dere vil satse mindre på urfolk i bistanden nå?*

– Absolutt ikke. Slike dokumenter må ikke leses på den måten at alt som ikke er nevnt her er nedprioritert.

Opptatt av makt. – Det som virkelig skiller meg og Hilde er at vi kommer fra to forskjellige tradisjoner. Hun kommer fra det jeg vil kalle en veldeighetstradisjon, selv om hun langtfra er det mest typiske eksemplet. Jeg kommer fra det jeg vil kalle en maktradisjon. Jeg mener at det aller viktigste man kan gjøre er å bidra til å endre maktforhold, sier utviklingsministeren.

Solheim innrømmer at det ligger et dilemma her. For å flytte makt må man til en viss grad blande seg inn i indre forhold i et annet land. Likevel mener han maktperspektivet må stå helt sentralt i bistanden, for eksempel på et område som korrupsjon.

– Ingenting gir mer makt til de rike og mindre makt til de fattige enn et land som er gjennomsyret av korrupsjon, sier han.

Maktperspektivet er også sentralt for utviklingsministeren fra SV når han skal arbeide i forhold til internasjonale institusjoner, som Verdensbanken.

– Vi må gi mer makt til fattige i fattige land, men også mer makt til fattige land i det internasjonale handelssystemet og i FN.

Hjerte for fred. Den erfarne SV-politikeren er forsiktig med å flagge konkrete nye saker og satsingsområder. Men etter fem år som UD's freds-mekler på Sri Lanka, er det ikke overraskende at han utnevner fred som sin hjertesak.

– Fattigdom bidrar til konflikt,

Erik Solheim (SV) tok mandag 17. oktober over som ny utviklingsminister etter Hilde Frafjord Johnson (KrF).

FOTO: BJØRN SIGURDSON/SCANPIX.

men det som er enda sikrere er at konflikt skaper fattigdom. En stor andel av verdens fattigste land preges av borgerkrig og interne konflikter, sier Erik Solheim. Han peker på at det nærmest er umulig å skape utvikling i land der staten slutter å fungere. Men problemet er ikke bare direkte væpnet konflikt:

– Mange steder er konfliktene i den politiske eliten så sterke at man ikke klarer å samarbeide om noe av det som er i nasjonens interesse. Det blir en nesten total lammelse i stats-systemet, noe vi for eksempel ser i mange afrikanske land. Statsledere bruker ethvert tenkelig knep for å kunne sitte til evig tid, og det finnes ikke reelle muligheter for opposisjonen, sier han.

Fredens mann? Til tross for Solheims fokus på makt, er han tilbakeholden med å si så mye om maktforholdene mellom de to ministrene i Utenriksdepartementet.

– *Det er varslet et tettere samarbeid mellom utviklingsministeren og utenriksministeren enn det vi har sett tidligere. Hvem av dere får ansvaret for fred og forsoning?*

– Det er klart at utenriksministeren skal ha det konstitusjonelle ansvaret for fred og forsoning, men akkurat hvem som skal gjøre hva er ikke avklart, sier Solheim.

– *Så du kommer fortsatt til å holde en hånd på fred- og forsoningsarbeid?*

– Ja, det er innlysende. Jeg kan mye mer om fred og forsoning enn jeg kan om tradisjonell bistand, så det er klart jeg vil fortsette med det også. Når det gjelder Sri Lanka, så blir jeg nedringt av folk der i disse dager som lurar på hva som skjer nå.

– *Og hva svarer du da?*

– Jeg svarer at jeg regner med å

fortsatt spille en helt sentral rolle

Bevarer strukturen. SV var kritiske til omorganiseringen av utviklingsforvaltningen, som endte med at store deler av Norads oppgaver ble flyttet over til Utenriksdepartementet og ambassadene. I vår etterlyste partiet en evaluering av omorganiseringen, og uttalte i Bistandsaktuelt at hvis partiet kom i regjering, så ville de jobbe for en organisering som styrket det bistandsfaglige arbeidet. Utenriksminister Jonas Gahr Støre var på sin side sentral i ECON-utredningen som la grunnlaget for omorganiseringen, og som anbefalte en helt annen løsning enn den som ble valgt. Dagens to statsråder sitter med andre ord på toppen av en organisasjonsstruktur de selv var svært skeptiske til.

– *Er dere to komfortable med den organiseringen av utviklingsforvaltningen som nå gjelder?*

– Det vil være veldig dumt om vi nå starter med masse organisasjonsendringer. Det vil bare føre til utrygghet. Jeg har mott Norad-ledelsen, som har signalisert at nå må vi konsolidere det som er bestemt og bli gode der vi er nå. Jeg ønsker å gi min fulle støtte til det.

Kulturrevolusjon. – *Men synes du ikke det er problematisk å leve med en organisasjonsmodell som dere begge har vært kritiske til?*

– Vi er enige om å starte med å endre kulturen i Utenriksdepartementet, kall det en kulturrevolusjon. Målet er å få mye større åpenhet, få en mer diskuterende kultur der folk tør å komme med motforestillinger og kritikk, sier Erik Solheim.

Han ønsker mer åpenhet i alle

retninger – mellom etasjene og fagavdelingene i Utenriksdepartementet, mellom hjemme- og utesystemet, mellom Norad og UD og i forhold til samfunnet ellers.

– Utenrikspolitikken har tradi-

sjonelt og historisk vært et elitefenomen preget av mye hemmelighold. I dag er imidlertid dette feltet spredd ut på en helt annen måte, det er et vell av aktører i utenrikspolitikken

Raske skift fra embetsmann til politiker

Erik Solheim var UD-rådgiver den ene dagen og øverste politiske leder samme sted den neste dagen. Han er ikke den første som sjonglerer med hattene i Utenriksdepartementet.

• SYNNOVE ASPELUND

I 1884 ble embetsmannsstaten lagt på skraphaugen. Skillet mellom politikk og administrasjon ble skarper – politikerne skulle bestemme politikken, nøytrale embetsmenn skulle sette den ut i live.

I Utenriksdepartementet er imidlertid skillet mellom embetsmann og politiker mer uskarpt enn i andre departementer: tradisjonen med å rekruttere statssekretærer og statsråder fra egne rekker lever i beste velgående. Det finnes også mange eksempler på personer som «hopper fram og tilbake» flere ganger mellom rollene som henholdsvis nøytral embetsmann og politiker. Knut Frydenlund, Knut Vollebæk og Thorvald Stoltenberg er blant Utenriksdepartementets «sjonglører».

Lite miljø.

– Det utenrikspolitiske

miljøet har vært lite, det har vært et begrenset antall mennesker å velge blant, sier Halvard Leira, NUPI-forsker og medforfatter av boka om den norske utenriktstjenestens historie.

– De aller fleste fagdiplomaten i UD har jo gått på aspirantkurset, og det oppleves at de dermed sitter på en kompetanse som er mer spisset enn den embetsmenn i andre departement har. At UD har vært et nokså lukket system har også bidratt til en slik rekruttering fra egne rekker. Dessuten hersker det fortsatt en forestilling om at det er noe spesielt med utenrikspolitikken, men denne forestillingen – hvis den noen gang har vært reell – er i ferd med å viskes ut med globaliseringen, sier Leira.

Mangel på nytenking.

Nupi-forskerne mener det kan gå utover fornyelsen i departementet når de samme personene sjonglerer mellom stillinger i den politiske ledelsen og embetsverket:

– Folk kan bli så sosialisert inn i måten å drive departementet på at man får problemer med nytenkingen. Ta for eksempel konsensusen om norsk utenrikspolitikk – denne ideen om enighet kan fort bli

vår rolle er å være koordinator og inspirator for alt dette. Før vil ikke med oss folkene i UD får vil ikke gjort noenting, sier Solheim.

Han mener dessuten det er viktig å ha en åpenhet i forhold til folk flest.

– Folk på Samvirkelaget på Snåsa må også få en trygghet for at for eksempel bistandspengene brukes på en god måte, og da er det viktig å ikke lukke seg inn i en faglig debatt om seg selv.

Spriker i mange retninger. På sin første arbeidsdag samlet Solheim og Gahr Støre de ansatte i Utenriksdepartementet til allmøte. Solheim sa at han i løpet av sine fem år i UD opplevde at departementet ikke dro lasset i samme retning.

– *Har du noen eksempler på hvordan dette har artet seg? Har du sett konkrete utslag av det i ditt fredsarbeid?*

– Jeg har ikke tenkt å starte jobben min her med å kritisere de som var her før, jeg ønsker å se framover. Men jeg tror alle er enige om at det ikke har vært det nødvendige samarbeidet i den siste fireårs-perioden.

– *Men hvilke konsekvenser kan det ha hvis samarbeidet i UD er for dårlig?*

– Det betyr at man går seg inn i massevis av interne konflikter, det blir sjalusi og problemer og embetsverket spiller opp til motsetninger i stedet for til samarbeid. Man får rett og slett gjort mindre internt og man får ikke brukt ressursene samlet utad i en og samme retning, sier Solheim.

Arbeidet med å revolusjonere UD-kulturen har allerede startet. På allmøtet sa Jonas Gahr Støre at «det skal være normen at UD-ansatte synger når de går til jobben».

– *Erik Solheim, hvilken sang sang du på vei til jobb i dag?*

– Jeg synger vel mest Vålerengasangen nå, i håp om at vi skal bli seriemestre...

SORIA MORIA-ERKLÆRINGEN

Soria Moria-erklæringen er den overordna politiske plattformen til den nye rødgrønne regjeringen for de neste fire årene. Her er noen utdrag fra den delen av erklæringen som handler om utvikling og internasjonal politikk:

■ **Om kvinner:** Regjeringen vil arbeide internasjonalt for å sikre kvinners reproduktive helse, og for å avkriminalisere abort.

■ **Om FN:** Regjeringen vil øke deltakelsen sivilt og militært i FN-operasjoner.

■ **Om andre multilaterale organisasjoner:** Regjeringen vil bidra til at de multilaterale utviklings- og finansinstitusjonene legger økt vekt på offentlig velferdsbygging, miljø, helse og utdanning i sine strategier.

■ **Om miljø:** Miljø er de siste årene blitt nedprioritert i norsk og internasjonal bistand. Regjeringen vil ta initiativ til at Norge skal bli et ledende land på dette området.

■ **Om fredsarbeid:** Regjeringen vil styrke norsk innsats for konfliktforebygging og konfliktløsning.

■ **Om gjeldslette:** Norge skal innmte en enda mer offensiv holdning i det internasjonale arbeidet med å lette fattige lands gjeldsbyrder. FN må utrede kriterier for hva som kan karakteriseres som illegitim gjeld, og slik gjeld må slettes.

Frykter mindre fokus på langsiktig bistand

• SYNNOVE ASPELUND

Alf Morten Jerve, fungerende direktør ved Christian Michelsens Institutt i Bergen er spent på om den tradisjonelle bistanden vil svekkes framover, nå som Norge har fått en utenriksminister med fartstid fra Røde Kors/nødhjelp og en utviklingsminister som har jobbet med freds- og konfliktarbeid.

– Det har lenge vært en tendens til mer fokus på konflikt og post-konflikt i norsk bistandspolitikk. Det er disse områdene som har fått de største økonomiske løftene, og jeg blir ikke overrasket om denne trenden fortsetter. Det vil i så fall bety en ytterligere nedbygging av stotten til fattige land som ikke er i konflikt, sier Jerve.

Han mener det er viktig at utviklingsarbeidet inkluderer land som fungerer bra, fordi det vil gi nyttig erfaring om hvordan bistanden kan fungere effektivt:

– Hvis bistanden bare går til de vanskeligste områdene avgrenser man seg fra viktig lærdom. Fattigdomsutfordringene er store også i mer fredelige land. De to ministrene bør legge seg litt i selens for å ikke glemme den konvensjonelle bistanden, oppfordrer Jerve.

– *Hva synes du om Soria Moria-erklæringen?*

– Den tyder på en politisk vilje til å være et alternativ til Verdensbanken. Det er økende skepsis i mange utviklingsland til kravene om liberalisering, og Norge bør vise at det går an å møte mottakerne med noe større variasjon enn den nokså ensidige Verdensbank-retorikken.

Alf Morten Jerve, forsker og fungerende direktør på Chr. Michelsens institutt.

”Folk kan bli så sosialisert inn i måten å drive departementet på at man får problemer med nytenkingen.

Halvard Leira,

NUPI-forsker.

EKSEMPLER PÅ KARRIÉRESVINGNINGER MELLOM EMBETTSJOBB (E) OG POLITISK STILLING (P):

■ Knut Vollebæk: UD-diplomat (E), statssekretær (P), ambassadør (E), ekspedisjonssjef og spesialråd i UD (E), utenriksminister (P), ambassadør (E)

■ Thorvald Stoltenberg: UD-byråkrat (E), statssekretær (fire ganger) (P), handelsminister (P), utenriksminister (P), FN-ambassadør (E), utenriksminister (P), ambassadør (E)

(Kilde: Samtiden 03/05)

En ekstra milliard til Afrika

Bondevik-regjeringens forslag til bistandsbudsjett gir rekordøkning

Afrika får mest, mens Midtøsten og Mellom-Amerika er taperne i årets bistandsbudsjett.

• **SYNNØVE ASPELUND OG ELLEN HOFVANG**

Forslaget til bistandsbudsjett som Hilde Frafjord Johnson la igjen til Erik Solheim er rekordstort, men heller ikke neste år nås målet om én prosent av brutto nasjonalinntekten i bistand. De foreslåtte 18,5 milliarder kronene vil utgjøre 0,96 prosent av BNI om anslagene som ligger

til grunn for statsbudsjettet slår til. 10. november skal den nye rødgrønne regjeringen legge fram sine endringer i budsjettet. I Soria Moria-avtalen sier de rødgrønne at de vil øke Norges innsats for fattigdomsbekjempelse, mer rettferdig fordeling og en mer demokratisk verden. Men den nye regjeringen tidfester ikke målet om én prosent i bistand mer nøyaktig enn at det skal nås i løpet av perioden, det vil si innen 2009.

Sudan seiler opp. Med en økning på 1,9 milliarder kroner slår budsjett-

Kjell Magne Bondevik, eks-statsminister.

forslaget fjorårets rekordøkning på 1,6 millioner. Mens Verdensbanken tok den største jaksen av økningen i 2005-budsjettet, er det Afrika som stikker av med mest i neste års budsjett.

En milliard kroner ekstra går til Afrika. I første rekke vil disse pengene gå til økt langsiktig bilateral bistand og oppfølging av fredsavtalen i Sudan. Budsjettkapittelet «Bilateral bistand» øker fra 2,9 til 3,5 milliarder, og av dette går 2,5 milliarder til Afrika.

Tidligere i år innførte regjeringen et måltall som sier at 65 prosent

av den langsiktige utviklingsbistanden skal gå til Afrika innen 2010. Fire av de fem hovedsamarbeidslandene, Mosambik, Malawi, Tanzania og Zambia, får kraftige økninger neste år. Uganda får imidlertid redusert støtte. I tillegg til konflikten i Nord-Uganda, ser Norge «med uro» på den politiske utviklingen og den manglende tilretteleggingen for flerpartisystemet i landet.

Mer til miljø? I tråd med målet om å konsentrere bistanden på færre sektorer i de enkelte land, legger man opp til at den kraftige økningen til

de afrikanske landene i hovedsak skal brukes innen de samme sektorene som bistanden går til i dag. Blant områdene som de rødgrønne har trukket fram i Soria Moria-avtalen er fred og forsoning og miljøbistand.

Den avgåtte regjeringen sier de øker den miljørettede bistanden fra 1,3 milliarder i 2005 til 1,6 milliarder i 2006. De har imidlertid fått kraftig kritikk fra miljøorganisasjonene for hvordan de definerer «miljørettet bistand», som ikke er én enkelt bevilgning i budsjettet.

Bundet til Verdensbanken. Den nye regjeringen og den nye utviklingsministeren har sagt klart i fra om at de vil kanalisere mindre bistand gjennom Verdensbanken og mer gjennom FN-systemet. Problemet her er at man i forhandlingene om midler til Verdensbanken, det vil si til Bankens avdeling for billige lån til fattige land (IDA), opererer med treårsperioder. For perioden 2006-8 har Norge allerede forpliktet seg til et bidrag på 730 millioner kroner årlig.

– De fattige betaler prisen

– Det er de fattige som betaler prisen for Norges bekymring, ikke regjeringen, sier Onapito Ekomoloi, pressetalsmann for Ugandas president Yoweri Museveni i en kommentar til at landet vil få mindre norsk bistand neste år.

Norges hovedsamarbeidsland i Afrika får mellom 75 og 120 millioner kroner hver i økt bilateral bistand fra Norge neste år. Unntaket er Uganda, som får 10 millioner kroner mindre i bilateral støtte og 25 millioner kroner mindre i budsjettstøtte. Årsaken er at Norge er bekymret for den politiske utviklingen i landet.

Pressetalsmannen mener uroen for den politiske situasjonen i stor grad skyldes at givnerlandene misforstår situasjonen.

– Det stemmer at vi har slitt med korrupsjon, hatt et system uten politiske partier og en konflikt i Nord-

Onapito Ekomoloi, pressetalsmann for Ugandas president.

Uganda. Nå er imidlertid den politiske prosessen på rett spor, sier han.

Ekomoloi viser til at Uganda skal ha sitt første valg med flere partier neste år.

– Vi har også tatt opp kampen mot korrupsjon og mange av de internettordene i nord har vendt hjem til landsby-

ene sine, sier han.

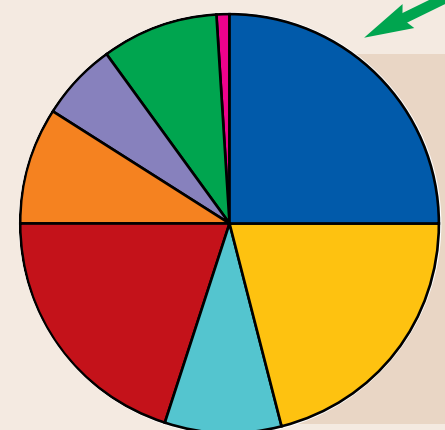
– Frykter du at andre givnerland også reduserer bistanden til Uganda?

– Nei, vi har diskutert med givnerne, blant annet EU-landene, og jeg tror vi har klart å rydde opp i unødvendige bekymringer.

Bistandskaka

Bondevik-regjeringens forslag til bistandsbudsjett for 2006 er på 18,5 milliarder kroner, en økning på 11,1 prosent fra 2005. Det anslås til å utgjøre 0,96 prosent av brutto nasjonalinntekten (BNI) for 2006.

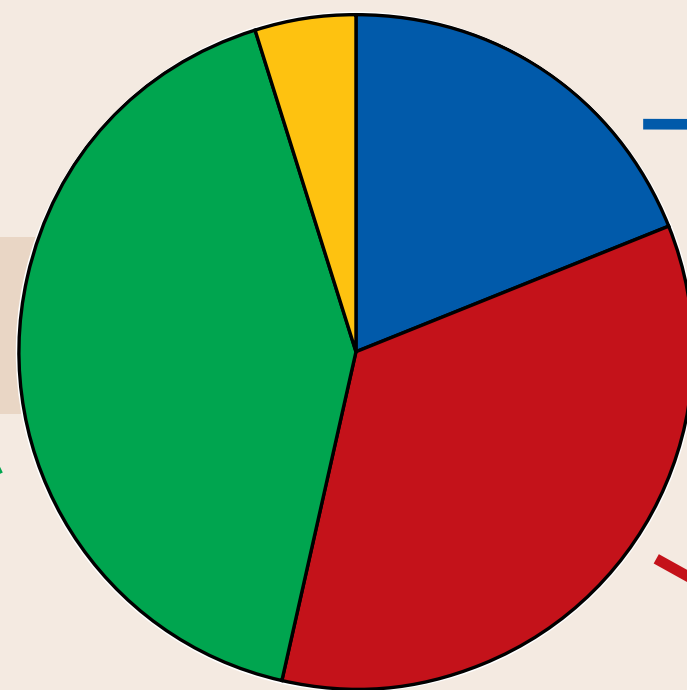
- Bilateral bistand: 3,5 milliarder (+ 21%)
- Multilateral bistand: 6,4 milliarder (+7,8%)
- Globale ordninger (ikke-statlige organisasjoner, fred, nødhjelp): 7,7 milliarder (+10,3%)
- Administrasjon: 895 millioner (+9,8%)

«GLOBALE ORDNINGER»

(Omfatter både bilateral og multilateral bistand/nødhjelp)

- Nødhjelp, humanitær bistand, menneskerettigheter: 1,96 milliarder (+19,3%)
- Fred, forsoning, demokrati: 1,62 milliarder (+16,4%)
- Overgangsbistand (GAP; mellom nødhjelp og langsiktig bistand): 711 millioner (+50,9%)
- Sivilt samfunn og demokratiutvikling: 1,55 milliarder (+5,5%)
- Næringsutvikling: 742 millioner: - 2,3%
- Forskning, kompetanseheving, evaluering: 491 millioner (22,7%)
- Flyktninger i Norge (ODA-godkjent): 713 millioner (-34,4 %)
- «Ymse tiltak» 92,8 millioner (+ 26%)

BILATERAL BISTAND

(langsiktig stat-til-stat-bistand)

- Afrika 2,57 milliarder (+27%)
- Asia 662 millioner (+9,7%)
- Midtøsten 140 millioner (ingen endring)
- Mellom-Amerika 166 millioner (+6,1%)

MULTILATERAL BISTAND

(Verdensbanken/ multilaterale finansinstitusjoner)

- Verdensbanken/ multilaterale finansinstitusjoner: 1,9 milliarder (+0,6%)
- Gjeldstiltak: 450 millioner (+27,4%)
- FN: 4 milliarder (+9,6%)

VINNERNE:

Afrika, fred, nødhjelp og gjeldstiltak får kraftige prosentvise økninger.

■ Den bilaterale utviklingsbistanden til Afrika økes med 27 prosent, til 2,57 milliarder. Malawi, Mosambik, Tanzania og Zambia får kraftige økninger, mens bistanden til Uganda reduseres med 10 millioner. Også regionbevilgningen øker.

■ Overgangsbistanden øker med hele 50,9 prosent, til 711 mill. Sudan vil få en betydelig økning i bistanden etter at det er inngått fredsavtale, og mye av dette vil kanaliseres gjennom givnerfond administrert av Verdensbanken. Afghanistan, Afrikas Horn, Sentral- og Vest-Afrika er andre områder som vil motta overgangsbistand. Norge skal også være forberedt på støtte til Irak, og det pekes på behovet for støtte til Gaza.

■ Budsjettposten for naturkatastrofer øker med over 20%, også humanitær bistand og menneskerettigheter øker betydelig.

TAPERNE:

Midtøsten, næringsutvikling og multilaterale finansinstitusjoner må klare seg med samme sum som i 2005 eller ennå færre norske bistandskroner. Mellom-Amerika og frivillige organisasjoner får langt lavere økning enn budsjettet som helhet.

■ Regionbevilgningen til Midtøsten, i hovedsak midler til de palestinske områdene, får ingen økning fra 2005. Det kan likevel bli økte midler til Midtøsten over budsjettpostene for humanitær bistand og fred/forsoning.

■ Bevilgningen til næringsutvikling reduseres fra 760 til 742 millioner. Det er posten for støtteordninger til næringslivet som reduseres. Dette omfatter den såkalte «ubundet blandet kreditt», opplæringsstøtte og gjenstående forpliktelser innefor gamle ordninger for parallell finansiering og lån.

■ Av de multilaterale finansinstitusjonene får Verdensbanken 730 millioner, det samme som i 2005. Regionale banker og fond får en nedgang, mens summen som skal gå til samfinansiering av tiltak med utviklingsbankene øker.

■ Bistanden til Mellom-Amerika (i hovedsak Guatemala og Nicaragua i tillegg til regionale tiltak) øker med 6,7 prosent. Denne delen av verden får dermed en mindre andel av norsk langsiktig stat-til-stat-bistand enn i dag.

■ Med en økning på ca 46 millioner kroner (under 5%) får den langsiktige utviklingsbistanden i regi av frivillige organisasjoner en mindre andel av bistanden enn i 2005-budsjettet. Imidlertid går også noe av regionbevilgningene via organisasjonene og det åpnes i budsjettforslaget for at en del av økningen i Afrika-bistanden går til strategiske partnerskap med frivillige organisasjoner på utvalgte sektorer. I tillegg går også betydelige midler fra postene for nødhjelps- og overgangsbistand via organisasjonene. På denne posten finnes også en klar vinner: Fredskorpset får 20 millioner ekstra, en økning på ca 14 prosent.

■ Tiltak for flyktninger i Norge som finansieres over bistandsbudsjettet reduseres med en tredel i forhold til 2005.

Skuffet over løftebrudd

Kirkens Nødhjelp har vært blant de sterkeste forkjemperne for at bistandsbudsjettet skal økes til én prosent av BNI. For tredje år på rad må generalsekretær Atle Sommerfeldt uttrykke sin skuffelse til Bistandsaktuelt:

– Det er skuffende at løftet om én prosent av BNI til bistanden ikke er oppfylt. Vi er også misfornøyde med at vann- og sanitærforhold ikke er sterkere prioritert, og vi hadde ønsket oss et budsjett som åpnet for en kompensasjon for høye oljepriser til de hardest rammede landene. På pluss-siden er vi fornøyde med at beløpene til flyktninger i Norge som går over bistandsbudsjettet reduseres.

– Hva forventer dere at den nye regjeringen gjør med budsjettet?

– De rød-grønne bør øke budsjettet med 800 millioner kroner og legge disse pengene i det nyopprettede

Atle Sommerfeldt, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp.

nødhjelpsfondet i FN. Dermed unngår vi det sedvanlige argumentet med at budsjettet ikke kan økes fordi fattige land ikke har kapasitet til å ta imot mer penger – FN har kapasitet og behov!

– Frykter du for mye fokus på fred/forsoning og nødhjelp på bekostning av den langsiktige bistanden?

– Det er jo en utfordring, men jeg håper og regner med at bærebjelken fortsatt vil være det langsiktige arbeidet for bekjempelse av fattigdom.

Redusert støtte til næringsutvikling

Støtten til næringsutvikling reduseres fra 760 til 742 millioner kroner i forslaget til bistandsbudsjett fra Bondevik-regjeringen.

– Budsjettforslaget vitner om at det er en lang vei å gå for å bedre forståelsen for privat sektors rolle i utviklingsamarbeidet, sier Tori Tveit, leder for NHOs sekretariat for næringsutvikling i sør.

Tveit synes det er bra at budsjettforslaget inneholder «et løft for Afrika», men hun etterlyser handlingsforslag og et sterkere fokus på næringsutvikling.

– Hvordan kan den nye regjeringen styrke dette fokuset?

– Den kan satse mer på nærings-

Tori Tveit, leder for NHOs sekretariat for næringsutvikling i sør.

utvikling i de fattigste landene, de såkalte MUL-landene. Dette må skje både gjennom direkte investeringer og handel. Rammebetingelsene for næringsutvikling må bedres. Norfund må tørre å ta større risiko, og det trengs et tettere samspill mellom privat og offentlig sektor, sier Tveit.

Mange nye aktører i innsamlingsbransjen

Fritt fram for alle som vil samle inn penger til bistandsprosjekter

Å samle inn penger i Norge er enkelt. Det kreves verken godkjenning på forhånd, eller rapportering og regnskap i etterkant. I forbindelse med jordskjelvet i Pakistan er det satt i gang over 20 innsamlingsaksjoner – bare i Oslo.

• SYNNØVE ASPELUND

I kjølvannet av større katastrofer kommer det alltid en rekke spontane innsamlingsaksjoner, ofte satt i gang av nye og helt ukjente aktører. Vi så det etter tsunamien i vinter og ser det nå i forbindelse med naturkatastrofene i Pakistan og Guatemala, sier advokat Øivind Fegth Knutsen, daglig leder for Innsamlingskontrollen.

Han berømmer folks vilje til å ta et krafttak for å hjelpe andre, men stiller spørsmål om det er for enkelt å starte innsamlingsaksjoner her i landet.

– Det er viktig at det ikke blir så vanskelig å hjelpe mennesker i nød at givergleden og engasjementet blir kvalt. Samtidig er jo det viktigste at pengene kommer fram til dem som skal ha dem. Da må det være en viss grad av organisering og kontroll over innsamlingene. Dette er også viktig for å unngå de useriøse aktørene som ser sitt snitt til å tjene raske penger, sier Knutsen.

Ingen krav. – Er det lett å starte pengeinnsamling i Norge?

– Veldig lett. Du trenger ingen tillatelse fra myndighetene. Hvem

Givergleden er stor blant nordmenn, men ekspertene anbefaler å støtte store, profesjonelle organisasjoner.

ILLUSTRASJONSFOTO: LARS AAMODT/SCANPIX

som helst kan i prinsippet starte en innsamling, sier Øivind Fegth Knutsen.

– Er det bare å gå ut på gata med en

selvlaget bøsse og be folk om penger?

– Ja, og folk vil sannsynligvis gi penger. Nordmenn er godtroende og velmenende og en del vil nok

støtte deg. Jeg har selv testet ut dette for noen år siden, da jeg gikk ut på gata og samlet inn penger til noe jeg kalte «Den ukjente soldats enke». Jeg

fikk faktisk en del penger, og ingen spurte meg nærmere om det noe tvilsomme formålet, forteller Knutsen.

«Nødhjelpen» skaper klagestorm mot Kirkens Nødhjelp

Ingrediensene i tvilsomme innsamlingsaksjoner er ofte de samme: Et foretak uten regnskapsplikt, et formål som inkluderer barn i nød, et teleselskap som tar seg godt betalt for å skaffe penger via telefon – og et ubesvart spørsmål: hvor ble det av pengene?

• SYNNØVE ASPELUND

I sommer fikk mange nordmenn en telefon med spørsmål om å gi penger til sultne barn i Sudan. Bak innsamlingen sto Nødhjelpen, en nystartet organisasjon med adresse i Elverum og telefonnummer i Oslo. Det var telefonselgere i firmaet Teledeal som ringte rundt og skaffet givere. Fra Grindalsveien i Elverum strømmet det ut fakturaer pålydende 135 kroner.

Det gikk ikke lang tid før Kirkens Nødhjelp begynte å få telefoner fra frustrerte givere. De trodde de hadde sagt ja til å støtte Kirkens Nødhjelps arbeid i Sudan, når de faktisk hadde gitt penger til den uskikkelig mer ukjente Nødhjelpen.

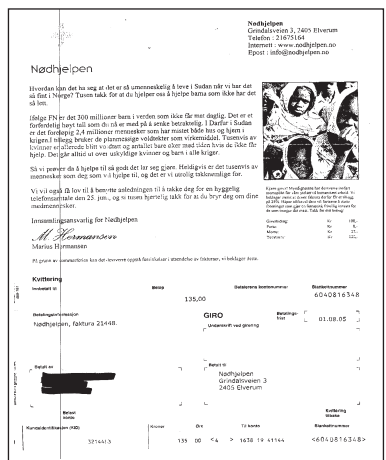
Helt tilfeldig. Etter hvert ble henvendelsene fra irriterte givere så mange at Kirkens Nødhjelp så seg nødt til å legge ut informasjon på sine hjemmesider for å unngå flere misforståelser.

– Helt tilfeldig at navn og formål er så likt, sa mannen som startet

Nødhjelpen, vestfoldingen Marius Hermansen, til Tønsberg Blad.

Tilfeldig eller ikke, etablerte organisasjoner, som Kirkens Nødhjelp og Norsk Folkehjelp, ser hvordan de som vil gi penger til mennesker i nød blir forvirret av nykommerne med navn og logoer som ligner veldig de store, kjente organisasjonenes navn og logoer. Ofte starter disse «tvillingorganisasjonene» innsamlinger på samme tidspunkt som de seriøse aktørene, som regel i forbindelse med store katastrofer.

Har pengene fortsatt. Da Bistandsaktuelt snakket med Hermansen i slutten av august, ønsket han ikke lenger å bli koblet til Nødhjelpen. Tønsberg Blad, Østlendingen og VG

Fakturaer som denne blir sendt fra Nødhjelpen. Foreløpig har ingen av pengene gått til Sudan.

Nett hadde satt et kritisk søkelys på innsamlingen, og avdekket både ulovlig momsinnkreving og at det var svært uklart hvor pengene egentlig skulle gå. Oppmerksomheten førte til at innsamlingen stanset. Men hvor mye hadde Nødhjelpen da samlet inn? Hvor ble disse pengene av? Hvor stor var fortenesten til Teledeal? Og hva skjedde med Nødhjelpen?

Marius Hermansen har nå gitt fra seg ansvaret for Nødhjelpen og konsentrerer seg for tiden om et av sine andre firmaer, Nytelse AS, som selger erotiske artikler og seksuelle hjelpemidler via internett. Han sier pengene som er samlet inn fortsatt står på konto, ubrukt. Han vil ikke si noe om hvor stort beløpet var, eller hvor mye som gikk til Teledeal.

Samler fortsatt inn penger. Nødhjelpen drives nå videre av Yngvar Karlsen i Elverum, som en periode var daglig leder for Teledeal.

– Hvor mye penger samlet Nødhjelpen inn i sommer?

– Jeg overtok en konto med 1500 kroner, sier Yngvar Karlsen.

Han sier han ikke vet om dette er alt som ble samlet inn, men slår fast at ingenting av dette så langt har gått til barn i Sudan.

– Hva skjer videre med pengene og med Nødhjelpen?

– Pengene skal gå til dem de er ment å gå til. Jeg skal drive Nødhjelpen videre på en lovlig og god måte, som en veldedig organisasjon, men det tar tid å komme ordentlig i

gang. Målet er å samarbeide med en organisasjon som allerede er inne i Sudan. Jeg har kontakt med en tung aktør, men vil ikke si hvem det er nå, sier Karlsen. Han opplyser at de er i gang med ny innsamling.

Og det merker også Kirkens Nødhjelp – hvor klageteltelefonene igjen har begynt å komme.

Hallvard Christoffer Geithung i Volda er blant dem som nylig har fått telefon fra Nødhjelpen.

– Jeg hadde aldri hørt om Nødhjelpen, og stilte noen spørsmål om arbeidet deres i Sudan. Telefonselgeren sa at de skulle kjøpe mat via Kirkens Nødhjelps kontakter i landet. Jeg syntes det hele virket merkelig og ringte Kirkens Nødhjelp, som ikke kjente til noe slikt samarbeid.

– Yngvar Karlsen, hvor mye har dere samlet inn, og hva skal det gå til?

– Jeg vet ikke hvor mye som er samlet inn til nå, men vi er i startfasen. Tanken er at det skal gå til barn i Sudan.

– Er det riktig å samle inn penger når det er uklart hvordan de skal brukes?

– Nei, Teledeal er nedlagt. Vi er ni personer som ringer rundt til folk, riktig nok ikke på fulltid. Vi ringer folk jevnlig, men ikke hver dag, sier Karlsen, som selv har jobbet ulike steder som telefonselger.

– Er Teledeal involvert nå også?

– Nei, Teledeal er nedlagt. Vi er ni personer som ringer rundt til folk, riktig nok ikke på fulltid. Vi ringer folk jevnlig, men ikke hver dag, sier Karlsen, som selv har jobbet ulike steder som telefonselger.

– Og hvis avtalen ikke går i boks?

– Da får vi sende det dit det skal på en annen måte.

– Er Teledeal involvert nå også?

– Nei, Teledeal er nedlagt. Vi er ni personer som ringer rundt til folk, riktig nok ikke på fulltid. Vi ringer folk jevnlig, men ikke hver dag, sier Karlsen, som selv har jobbet ulike steder som telefonselger.

– Og hvis avtalen ikke går i boks?

– Da får vi sende det dit det skal på en annen måte.

– Er Teledeal involvert nå også?

– Nei, Teledeal er nedlagt. Vi er ni personer som ringer rundt til folk, riktig nok ikke på fulltid. Vi ringer folk jevnlig, men ikke hver dag, sier Karlsen, som selv har jobbet ulike steder som telefonselger.

Samlet inn til Indonesia – men skolene lar vente på seg

• TOMAS NILSSON OG SYNNØVE ASPELUND

ARVIKA (b-a): Fra Arvika i Sverige drives en norsk innsamlingsaksjon – School 4 Life. Bak aksjonen står eierne av Trustline, et selskap som leverer av pengeinnsamlinger per telefon. Nåværende og tidligere ansatte i Trustline uttaler til svenske medier at School 4 Life ble startet fordi selskapet gikk dårlig og trengte en ny inntektskilde. Påtalemyndigheten i Sverige skal nå se på om virksomheten drives lovlig.

– Vi startet School 4 Life av ideelle årsaker. Vi har virkelig ikke tjent noe på denne innsamlingen, faktisk har Trustline fakturert mindre enn vi skulle, sier sjeffen for School 4 Life og Trustline, norske Ronny Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

– Men vi innseser nå at koblingen mellom de to organisasjonene er for sterk. Min kompanjong Raymond Berg og jeg holder derfor på med å gi ansvaret for School 4 Life til noen andre, sier Zachariades.

De fleste som starter innsamling av penger til humanitære formål gjør det likevel mer formelt, ved å registrere seg som enkeltmannsforetak i Brønnøysundregisteret. Men heller ikke dette innebærer særlig strenge krav: det kreves verken styre, revisor eller innlevering av regnskap. Dermed kan det være vanskelig å få rede på hvor mye penger som er samlet inn og hvordan de er brukt. Hvis det opprettes en stiftelse må det derimot leveres regnskap, som er offentlig og kan bestilles mot et gebyr.

Medlemskap – en god garanti? Det finnes ingen god oversikt over hvor mange som driver innsamling til humanitære formål, men rundt 70 små og store bistands- og innsamlingsorganisasjoner er medlemmer av den offentlig godkjente stiftelsen Innsamlingskontrollen. Medlemskap er frivillig, og er ment å fungere som en garanti for at penger nordmenn gir til disse organisasjonene brukes på en god måte. Medlemsorganisasjonene følger et etisk regelverk og bestemte regnskapsprinsipper, og folk kan få innsyn i regnskapene.

– Hva er poenget med å være medlem i Innsamlingskontrollen?

– Målet er å vise hvordan de innsamlede pengene brukes. Derfor splitter vi opp utgiftene, så det går an å se hvor mye som er gått til administrasjon av selve innsamlingen, til lønn og husleie, og hvor mye som går til det faktiske formålet. Vi er et forbrukerorgan, som skal ivareta allmennhetens interesse, sier Knutsen.

Innsamlingskontrollen er med andre ord det nærmeste vi kommer

”

Jeg gikk selv ut på gata og samlet inn penger til noe jeg kalte «Den ukjente soldats enke».

Øivind Fegth Knutsen, daglig leder for Innsamlingskontrollen.

en organisert kontroll av pengene nordmenn gir til gode formål. Men et medlemskap er ikke nødvendigvis en fullgod garanti for fornuftig pengebruk.

– Hva kan gjøres med dette problemet?

– Det trengs en diskusjon om hvilken rolle Innsamlingskontrollen eller en lignende institusjon skal ha. Den største utfordringen ligger i de små innsamlingene, der en eller to enkeltpersoner setter i gang og driver alt på egenhånd. Jeg mener ikke at det bare er de store som skal drive innsamling, men jeg tror at det er viktig at også de små legger fram regnskap og rapporter som viser hvordan de bruker pengene.

Felles innsamlingsnummer? Innsamlingskontrollen jobber med å få innført en egen kontonummerserie, slik svenskene har. I Sverige har 400 organisasjoner søkt og fått en såkalt 90-konto.»90-konto-organisasjonene» har vært gjennom en viss kvalitetssikring av den svenske Innsamlingskontrollen.

– Dette håper vi vil komme her i Norge om ikke så lenge. Vi håper det vil øke interessen for å registrere seg, dessuten er det noe håndfast som organisasjonene kan bruke i markedsføringen av seg selv, sier daglig leder Øivind Fegth Knutsen i Innsamlingskontrollen.

I siste nummer av det svenske fagbladet Omvärlden kritiserer imidlertid flere av de store organisasjonene den svenske Innsamlingskontrollen for mangelfull kontroll, og for å være for slepphendt med utdelingen av 90-kontoene. De kritiske organisasjonene vurderer å melde seg ut av den svenske Innsamlingskontrollen og opprette sin egen kontrollinstans.

– Brennende hjerter er positivt, men det må være en viss grad av profesjonalitet for å unngå at pengene havner i feil lomme eller ikke kommer fram i det hele tatt. I dag er det altfor lettvis å samle inn penger, uten at det er mulig å kontrollere bruken, sier Leila Valvik Raustøl, av-

delingssjef for kommunikasjon og innsamling i Kirkens Nødhjelp.

– Hva kan gjøres med dette problemet?

– Det trengs en diskusjon om hvilken rolle Innsamlingskontrollen eller en lignende institusjon skal ha. Den største utfordringen ligger i de små innsamlingene, der en eller to enkeltpersoner setter i gang og driver alt på egenhånd. Jeg mener ikke at det bare er de store som skal drive innsamling, men jeg tror at det er viktig at også de små legger fram regnskap og rapporter som viser hvordan de bruker pengene.

Felles innsamlingsnummer? Innsamlingskontrollen jobber med å få innført en egen kontonummerserie, slik svenskene har. I Sverige har 400 organisasjoner søkt og fått en såkalt 90-konto.»90-konto-organisasjonene» har vært gjennom en viss kvalitetssikring av den svenske Innsamlingskontrollen.

– Dette håper vi vil komme her i Norge om ikke så lenge. Vi håper det vil øke interessen for å registrere seg, dessuten er det noe håndfast som organisasjonene kan bruke i markedsføringen av seg selv, sier daglig leder Øivind Fegth Knutsen i Innsamlingskontrollen.

I siste nummer av det svenske fagbladet Omvärlden kritiserer imidlertid flere av de store organisasjonene den svenske Innsamlingskontrollen for mangelfull kontroll, og for å være for slepphendt med utdelingen av 90-kontoene. De kritiske organisasjonene vurderer å melde seg ut av den svenske Innsamlingskontrollen og opprette sin egen kontrollinstans.

– Brennende hjerter er positivt, men det må være en viss grad av profesjonalitet for å unngå at pengene havner i feil lomme eller ikke kommer fram i det hele tatt. I dag er det altfor lettvis å samle inn penger, uten at det er mulig å kontrollere bruken, sier Leila Valvik Raustøl, av-

Telefonselgere i firmaet Trustline i Arvika ringer nordmenn og samler inn flere hundretusen kroner i måneden. Pengene går til School4Life, eid av Trustline selv.

FOTO: CHRISTER WIK/NYA WERMLANDS-TIDNINGEN

”

Vi startet School 4 Life av ideelle årsaker.

Ronny Zachariades, leder av School4Life og Trustline.

de deler av Indonesia. Pengene har strømmet inn fra norske givere, men planene om skoler er fortsatt uklare. Ifølge Ronny Zachariades har de fått tak i en tomt på øya Bintan nær Singapur – et område som ikke ble rammet av tsunamien. Organisasjonen benekter nå at pengene ble samlet inn til tsunamiofre.

Ifølge Zachariades samler Trustline inn rundt 15.000 kroner brutto hver dag til School 4 Life. Han kan ikke si hvor mye av dette Trustline tar selv. Ronny Zachariades har tidligere vært medeier i Multi-Respons, et norsk firma som også samlet inn penger til humanitære formål.

For et par år siden kom det fram i tv-programmet Forbrukerspektorene at Multi-Respons, som samlet inn 100 millioner kroner i 2003, tok 90 prosent av pengene selv. Zachariades solgte seg ut rett for tv-programmet på grunn av uenighet med de andre eierne.

Norad-støttet. Samtidig som innsamlingen til skoler i Indonesia har pågått, har School 4 Life og Trustline gått inn som sponsor for den norske organisasjonen FAIR. FAIR samler inn gammelt datautstyr, oppdaterer programvaren og installerer maskinene i skoler i fattige land. I tillegg utdanner de lokale lærere. FAIR samarbeider med en lang rekke institusjoner, som Universitetet for miljø- og biovitenskap, Næringsakademiet, Arbeiderpartiet, SV og Stavanger kommune ifølge deres egne opplysninger. I 2004 ønsket

FAIR å søke om støtte fra Norad, og trengte en samarbeidspartner for å finansiere egenandelen på 10 prosent som Norad krever. De inngikk en avtale med Trustline og School 4 Life.

– Vi krever ikke per i dag at organisasjonene gjør konkret rede for hvordan egenandelen er skaffet. Det vi ber om er blant annet opplysninger om antall medlemmer, faste givere og ansatte, samt tidspunkt for etablering, formål, tidligere regnskap. Ut fra dette gjør vi en totalvurdering av organisasjonen, sier Chris-

tine Harg, førstestokonsulent i Norads enhet for sivilt samfunn.

Godt fornøyd. FAIR har fått nærmere 1,6 millioner kroner i støtte fra Norad for 2005 til prosjekter i Kenya og Eritrea. Ifølge Ronny Zachariades er avtalen at Trustline skal betale minst 110.000 kroner hver fjortende dag til FAIR. FAIRs leder, Knut Foseide, bekrefter dette:

– School 4 Life og Trustline har avtaler med FAIR som innebærer at vi får minst 110.000 kroner annenhver uke i gjennomsnitt ut året. Denne støtten fullfinansierer arbeidet på tre skoler i Indonesia og tilsvarende i Sri Lanka, samt bidrar med en avgjørende del av finansieringen av FAIRs arbeid på 85 skoler i Kenya i 2005, sier Foseide.

– Hvor stor andel av pengene som Trustline samler inn til FAIR blir igjen i Trustline?

– De nøyaktige tallene på det har vi ikke for året er omme. Trustline tar ikke samme prosentandel av alle støttebeløpene – jo mer givere gir, jo mindre går til Trustline, sier Foseide.

Han er godt fornøyd med samarbeidet med Trustline og School 4 Life, og frykter ikke at de stikker av med en for stor del av kaka.

– Min oppfatning er at Trustline er like seriøs som alle andre organisasjoner i bransjen. Foreløpig har vi ikke noe å utsette på samarbeidet, de har overholdt avtalen til punkt og prikke, sier Foseide.

I katastrofebølgens kjølvann

Sri Lanka sliter med å få kontroll over invasjonen av hjelpeorganisasjoner

Hjelpeorganisasjoner med svulmende budsjetter kjemper innbitt om kontrakter for gjenoppbygging etter tsunamien på Sri Lanka. Imens bor flodbølgeofrene fortsatt i midlertidige hytter, i såkalte «overgangsleirer».

• I SRI LANKA:
ELLEN HOFVANG

– Før var det bare to lokale organisasjoner her. Etter flodbølgekatastrofen spratt nye opp som sopp etter regnvær, sier K.M. Nihar, prosjektkoordinator for organisasjonen Kinnya Vision. Han peker på et stort prangende metallskilt som pryder ett av de ellers anonyme murhusene i den lille byen Kinnya på Sri Lankas østkyst.

– Den der ble startet etter tsunamien, men er visst allerede lagt ned, sier han lakonisk.

En flodbølge av hjelpere. De mest kyniske kaller det den andre tsunamien: En bølge av hjelpeorganisasjoner med enorme summer statlige og private innsamlingspenger har flommet inn over Sri Lankas kystdistrikter i tiden etter katastrofebølgen. Mange er seriøse, andre har knapt delt ut matrasjoner tidligere og langt mindre bygget hus.

De større organisasjonene vil ofte ha lokale samarbeidspartnere til å gjennomføre prosjektene. I det hardt rammede muslimske lokalsamfunnet Kinnya er etterspørselen etter lokale partnere større enn tilbudet.

– Kinnya Vision får stadig forespørsler om å være såkalt gjennomførende partner for internasjonale organisasjoner, sier Nihar. Organisasjonen må nå si nei, de har ikke nok kapasitet. Dessuten er ikke Nihar alltid like imponert over hvordan de internasjonale organisasjonene definerer partnerskap. Mange vil ha Kinnya Vision til å gjøre det praktiske arbeidet, men vil selv stå for styringen og administrasjonen, inkludert alle utbetalinger. Nihar foretrekker samarbeidet med organisasjoner som Utviklingsfondet og Operasjon Dagsverk, som gir dem større reell innflytelse.

Før var det bare to lokale organisasjoner her. Etter flodbølgekatastrofen spratt nye opp som sopp etter regnvær.

Fest ble redningsaksjon. Kinnya ligger inneklemt mellom områder kontrollert av Tamilgrenene (LITE) og den strategisk viktige byen Trincomalee. Flodbølgen gjorde enorme skader her. Over 300 mennesker ble drept og blant murhusene som ble knust i småbiter var det lokale sykehuset. Lokalbefolkningen sto selv for det umiddelbare hjelpearbeidet.

– Vi var på vei til en avslutningsfest for et kurs da vi møtte folk som kom løpende vekk fra bølgen, forteller Nihar. De flere hundre frivillige som var samlet til fest ble raskt satt inn i redningsarbeidet, og de neste dagene var alle krefter konsentrert om å redde skadede, skaffe forsyninger og hente ut de omkomne fra strandsonen.

Nå er stranda ryddet, men knuste hus og ødelagt inventar ligger i hauger rett innenfor. Restene av en bru som stikker opp over vannflaten viser hvordan bølgen endret landskapet. Men også hjelpearbeidet er godt synlig. Før vi har gått hundre meter fra strandkanten har både Tyskland, Frankrike og Italia annon-

Mary (10) bor sammen med lillebroren og resten av familien sin i en leir like ved byen Trincomalee. Familien fikk kokeutstyr og kontanter for tre måneder, men trenger mest av alt en kano slik at Marys far kan begynne å fiske igjen.

sert med store fargerike skilt at de vil gjenoppbygge Kinnya.

Alle vil bygge. I ukene etter flodbølgen ble brukte klær, skolesekker og verktøysty, sykler og kokekar post ut langs landeveien på Sri Lanka. Vanntanker ble kjørt ut, men ofte uten at noen hadde ansvaret for å fylle dem opp. Utenlandske leger delte ut medisiner uten å kunne snakke med pasientene – og uten tanke for det lokale helsesenteret som hadde gått tom for medisiner.

– Jeg har aldri sett noe slikt, selv om jeg hører folk sier det var like ille i Kosovo, sier en erfaren Røde Kors-ansatt som ikke ønsker å bli navngitt. Nå går nødhjelpsfasen mot slutten og de aller mest flyktige blant de utenlandske hjelpeorganisasjonene har delt ut sitt og reist videre.

Tilbake er tyngre organisasjoner med store budsjetter. Men også de skal ha hus, kontorer, ansatte og en tilstrekkelig stor andel av de rammede til at de får brukt innsamlede midler slik de har lovet givnerne. På møtene der organisasjonene kappes om å få myndighetene til å tildele nettopp dem avtaler og kontrakter er det til tider høylydt krangling.

I Trincomalee er husleia for et kontorlokale tredoblet etter tsunamien. Plukking av andre organisa-

sjoners best kvalifiserte ansatte ved hjelp av høye lønninger og andre goder er utbredt. Selv de utenlandske organisasjonene sliter med å fylle enkelte stillinger uten å overskride sine lønnsdirektiver.

Mister medarbeidere. Lokale organisasjoner som gjerne driver langsiktig bevisstgjørings- og utviklingsarbeid har ingen mulighet til å konkurrere. De mister kvalifiserte medarbeidere både til FN-organisasjoner og til de store internasjonale organisasjonene. I tillegg ser mange av de lokale organisasjonene seg nødt til å dreie aktiviteten fra de områdene der de har erfaring, til nødhjelp og husbygging der alle bistandspengene finnes.

– Det er umulig å få penger nå til å fortsette det arbeidet med konflikthåndtering gjennom teater som vi har høstet så mye anerkjennelse for. Skal organisasjonen overleve må vi gå inn i gjenoppbyggingsarbeidet etter tsunamien, sier programansvarlig Philip Murugiah i organisasjonen Tydup. Han har fått flere priser for teatervirksomheten sin, men har ingen erfaring med husbygging. Likevel har det vært langt lettere for Tydup å få bistandspenger til å bygge hus enn til å drive forsoningsarbeid.

Kamp om plassen. De fleste av de som ble rammet har kommet seg i såkalte midlertidige hus. Men et drøyt halvår etter at bølgen slo inn over Sri Lanka er byggingen av permanente hus bare så vidt i gang. En årsak er at myndighetene innførte en buffersone – et område hvor det ikke var lov å bygge hus – som vari-

FAKTA

- Sri Lanka var det landet som ble hardest rammet av flodbølgen, nest etter Indonesia.
- 31.000 mennesker ble drept i følge offisielle tall, i tillegg regnes 7.000 fortsatt som savnet.
- 1 million mennesker ble rammet. 70.000 hus er helt ødelagt
- Verdensbanken har beregnet behovet for tsunamibistand på Sri Lanka til rundt 2 milliarder dollar. Sri Lanka fått løfter fra ulike givere om til sammen 3 milliarder dollar.
- 300 millioner kroner av den norske «tsunamimilliarden» er øremerket Sri Lanka. 125 millioner av dette er avsatt til et fler-giverfond administrert av Verdensbanken, forutsatt at en felles ordning for bistand til områdene i nord og øst blir etablert.

Penger, nødhjelp og midlertidige hus strømmet til Sri Lanka etter flodbølgen. Både FN-organisasjoner, statlige bistandsorganisasjoner og ikke-statlige organisasjoner sto i kø for å finansiere leirene, men mer enn et halvår etter katastrofen er mange frustrert over leirlivet og ønsker seg et permanent bosted og å kunne ta opp arbeidet sitt igjen.

FOTO: ELLEN HOFVANG

skal legge ned masse arbeid sammen med oss når de får en dagslønn for en times arbeid for en annen organisasjon, sier Sivanesan.

Vanskelig fase. – Det er nå man kan gjøre de store feilene, sier Freddy Austli, som leder Foruts arbeid på Jaffna-halvøya helt nord i Sri Lanka. Nå skal det bygges permanente hus og infrastruktur for å erstatte det som ble ødelagt, og det haster med å få de over 3000 rammede familiene ut av distriktets 18 overgangsleire. Forut har drevet bistandsarbeid på Sri Lanka i flere tiår, inkludert programmer for sosial mobilisering og mikrokreditt i over 40 lokalsamfunn i Jaffna. Etter tsunamien har de fått selskap av en rekke nykommere, ikke alle med like god kjennskap verken til lokale forhold eller til oppgavene de skal i gang med.

– Det kommer organisasjoner hit som ikke har kontakter, ikke ansatte, ikke biler, ikke kunnskap. De aner ikke hvor de skal begynne, sier Freddy Austli. Bare noen dager tidligere banket en nyankommet italiensk organisasjon på døra hans og lurte på hvordan man gikk fram når man skulle bygge hus.

Der en del andre organisasjoner hyrer inn kontraktører og bygger hus på samleband, legger Forut vekt på at det er familien som skal ha det enkelte hus som selv følger opp håndverkerne og byggingen. Det gir mindre rom for korrupsjon når husene selv kontrollerer at snekkere kommer på jobb og at grunnmuren virkelig er så tykk som forskriftene tilsier. Austli mener gjenoppbyggingen etter denne modellen ikke er spesielt tidkrevende:

– Snarere tvert imot. Setter du byggingen ut til en kontraktør kan du være sikker på å ikke se mer til dem i lang tid. De er ute på andre oppdrag. Med rent kommersielle kontrakter uten den sosiale kontrollen fra de som skal ha huset, vil du bli lurt trill rundt, sier han.

Mye penger. Også Forut har økt aktiviteten etter tsunamien, og har tredoblet Sri Lanka-budsjettet sitt. De merker også konsekvensene av den økte konkurransen mellom hjelperne. De har fått beholdt sine ansatte, men har blant annet opplevd å møte en annen organisasjon på byggeplassen idet de skulle i gang med en førskole. Denne orga-

nisasjonen hadde gått rett til lokalsamfunnet for å «overby» Forut og sikre seg prosjektet, men hadde glemt å skaffe seg de nødvendige tillatelsene fra myndighetene. Flere norske organisasjoner har også opplevd at andre organisasjoner kommer med tsunami-bistand til landsbyer eller grupper som ikke ble rammet.

– Jeg kan jo ikke si at det kommer for mye bistand hit, sier Freddy Austli, til tross for de praktiske problemene han har sett hos organisasjoner med mye penger og lite erfaring.

De uerfarne organisasjonene ligger langt etter skjema for byggearbeidet, noe som bekreftes av Colombo-regjeringens øverste representant i Jaffna.

– Vi vil overføre kontrakter fra de som ikke klarer å holde tidsplanen til de som har vist at de kan bygge hus, sier K. Ganesh. Han innrømmer at det har vært vanskelig å koordinere alle hjelpeorganisasjonene, men sier de til nå har klart det uten å sende en eneste organisasjon hjem med uforrettet sak.

I prinsippet skal alle som bygger enten midlertidige leier eller permanente hus bare gjøre det i tråd med inngatte avtaler med myndighetene. I praksis har imidlertid enkelte organisasjoner tatt seg til rette og bygget først og søkt etterpå. Flere nevner den kristne amerikanske organisasjonen World Vision, med 75 millioner dollar på kontoen for tsunamihjelp, som et eksempel på en organisasjon som tar seg til rette.

Vanskelig koordinering. Sri Lankas myndigheter har etablert en egen «task force», kalt TAFREN, som skal koordinere arbeidet med gjenoppbygging etter tsunamien. TAFREN, som har et styre først og fremst bestående av representanter for privat næringsliv, har en enorm oppgave bare med å holde oversikt over de mange aktørene involvert i arbeidet.

Å styre bruken av midler utenfra, som i all hovedsak kanaliseres gjennom andre enn myndighetene, framstår som ennå vanskeligere. Det til tross for at det tas i bruk nye virkemidler for å følge opp bistanden. I regi av UNDP er det nå etablert en egen database, der alle som er involvert i gjenoppbyggingen skal legge inn informasjon om sine prosjekter.

Freddy Austli, Forut.

Sri Lanka er ikke vant til å ta i mot så store summer i bistand.

Rosario Rato, Verdensbanken.

Det internasjonale pengefondet (IMF) advarer i en fersk rapport om at all tsunamihjelpen kan skape inflasjon og skade økonomien på Sri Lanka. Siden våpenhvileavtalen ble inngått for tre år siden er den nedadgående økonomiske trenden snudd, selv om det fortsatt går smått med investeringene i industri og næringsliv. Verdensbankens landøkonom Rosario Rato mener det fortsatt er mulig å holde inflasjonen i sjakk ved å kontrollere bruken av bistanden. Men hun bekrefter at det er en stor utfordring å koordinere nødhjelpen og gjenoppbyggingsarbeidet.

– Sri Lanka er ikke vant til å ta imot så store summer i bistand, forklarer hun.

Verdensbanken har avsatt 150 millioner dollar til gjenoppbygging etter tsunamien på Sri Lanka, men Rato sier disse kun skal gå til å fylle tomrom.

– Vi går bare inn der ingen andre dekker behovene, sier hun. Rato svarer litt nølende på spørsmålet om hvor det fortsatt finnes udekkede behov, men trekker fram at utdeling av kontantstøtte til de som ble rammet av flodbølgen finansieres av lån i Verdensbanken. Banken vurderer også «cash-for-work»-programmer, mens over de 150 millioner skal gå til å finansiere en ny hovedvei sørover langs kysten fra Colombo.

Tiggerne ved tsunamitoget. – Bli med til huset mitt og ta tsunamifoto! Kvinnen tar meg i hånda og forsøker å leie meg mot en av de provinsielle hyttene litt lenger bort på sletta. Bak oss skyller bølgen inn over en av strendene som har gjort Sri Lanka til et populært turistmål. Foran oss er tre vogner av et ødelagt tog kjørt inn på et sidespor. Bildene av det fullpakke toget som ble tatt av bølgen ved Galle andre juledag gikk verden rundt. Nå står det som et tomt skall av et minnesmerke over alle dem som omkom. Kvinnen som vil selge meg tsunamifoto har sammen med en gruppe medøstre gjort det til levebrødet sitt å tigge penger av de som stopper for å beskue tsunamitoget. Langs veien har ingen ryddet vekk de ødelagte husrestene, og på en delvis sammenrast mur henger et banner med «Please help survive us».

KRITERIER FOR NORSK STØTTE

■ Norsk nødhjelp kanaliseres gjennom organisasjoner som kjenner de rammede områdene fra før. Etter tsunamien pekte daværende utviklingsminister Hilde Fradjford Johnson ut fem hensyn som de norske organisasjonene som burde legges til grunn. De samme punktene gjelder nå for nødhjelpsarbeidet i blant annet Pakistan:

■ Koordinering på bakken, med FN og lokale myndigheter; Konsentrasjon av innsatsen på de områdene der de enkelte organisasjonene er best; Styrking av lokale strukturer, inkludert å benytte lokale varer; Tenke langsiktig; Være årvåken for korrupsjon og brudd på menneskerettighetene.

Afrikas hiv-tall nedjusteres

Bedre forskningsdata og holdningsendringer er årsaken, mener forskere

Antallet hiv-positive i Afrika er betydelig lavere enn det som har vært antatt til nå. Det mener forskere ved Universitetet i Bergen som har samarbeidet med forskere i Zambia om en større helse- og befolkningsundersøkelse.

• GUNNAR ZACHRISEN

Funn fra befolkningsstudier har allerede ført til at FN's aidsprogram, UNAIDS, har nedjustert sine anslag i flere land. Dette gjelder Kenya, fra 15% til 6,7%, og for Zambia fra 21,5% til 16,5%. I Botswana, som fram til nå har innehatt «verdensrekorden» i hiv-smitte, viser en ny studie at andelen hiv-smittede voksne trolig kan nedjusteres fra 37 til 25 prosent.

Befolkningsundersøkelser fra ulike land tyder på at antallet hiv-positive i den voksne befolkningen er lavere enn tidligere antatt. På det meste ligger det 56 prosent lavere, noen steder på om lag 20 prosent la-

vere, mens det også er land der det ikke er noen forskjell fra tidligere studier, forteller professor Knut Fylkesnes ved Universitetet i Bergen.

Testet gravide. Han viser både til eget arbeid med befolkningsundersøkelser i Zambia og lignende studier fra andre land. På basis av sine egne undersøkelser, mener forskerne nå å kunne fastslå at blodprøver av gravide kvinner – som har vært den vanlige metoden fram til nå – gir et for høyt anslag for hiv-smitte i befolkningen.

– Dette er overraskende tatt i betraktning at våre studier for 10 år siden viste at smitteutbredelsen blant gravide kvinner var omtrent som blant menn og kvinner i den generelle befolkningen, sier han.

Fylkesnes understreker at muligheten for feil også gjelder for befolkningsstudier, særlig i tilfeller der mange nekter å delta. – Men i våre zambiske studier ser vi ikke tegn på betydelige feilkilder, sier han.

Den norske professoren mener at befolkningsundersøkelser er å foretrekke, men viser til at de er dyre og kompliserte å gjennomføre. Det er også grunnen til at de er gjennomført i kun et begrenset antall land.

Mindre representativ. Undersøkelsen han og hans kolleger fra Universitetet i Bergen har foretatt i Zambia, i samarbeid med afrikanske forskere, har foregått over en tiårsperiode. I begynnelsen fant man at den gamle metoden med blodprøver av gravide kvinner var relativt treffsikker, men gradvis har de gravide kvinnene som gruppe blitt mindre representativ for totalbefolkningen av voksne zambiere. Dette ble konklusjonen etter en serie av studier, den siste ble foretatt i 2004.

– Blant gravide kvinner i aldersgruppen 15-24 år fant vi en liten nedgang i andelen hiv-smittede, men nedgangen var enda mye større i befolkningen som helhet, sier Fylkesnes. I aldersgruppen 15-49 år var det dessuten ingen nedgang hos gravide, mens den var betydelig både

Mens høyt utdannede i Zambia har endret atferd, er dette ikke tilfelle for zambiere med liten eller ingen utdanning. Her bæres gavene inn til et bryllup i hovedstaden.

ILLUSTRASJONSFOTO: RUNE ERAKER

blant menn og kvinner.

Får barn senere. Forskerne bak Zambia-studien fant at det i hovedsak var to viktige grunner til at smittetrenden blant gravide kvinner endret seg sammenlignet med det som var tilfelle i den generelle befolkningen. For det første at unge kvinner endret sin fertilitetsatferd betydelig i den forstand at de fikk sitt første barn senere enn før. Forskerne antar at dette er en del av strategien for å beskytte seg mot hiv/aids.

Den andre observasjonen var at nedgangen i smitte var nært knyttet til utdanning. Mens nedgangen var betydelig blant personer med høy utdanning, skjedde det lite eller ingen endring i grupper med lav utdanning.

– Effekten av ulike tiltak ser dessverre bare ut til å ha kommet i den delen av befolkningen som har rimelig god utdanning. Det var tilsynelatende ingen effekt for gruppen «lavutdannede», som jo ofte er et sy-

nonym for de fattigste av de fattige. Dette gjelder både menn og kvinner, sier Fylkesnes.

Den norske hiv/aids-forskeren forteller at blant gruppen høyt utdannede har bruken av kondom økt kraftig, mens antallet seksualpartnere er blitt redusert.

Geografiske ulikheter. I Zambia-studien fant forskerne store geografiske variasjoner, der byene fortsatt har flere hivsmittede enn landstrøkene. Men også her er det en gleden utvikling:

– Vi har funn som viser nedgang på 50 prosent i smitte blant byungdom i gruppen 15 - 24 år fra 1995 til 2003. Det er likevel store lokale variasjoner, inkludert eksempler på områder hvor smittespredningen øker. Men hovedtendensen er at antallet som smittes går ned, sier Fylkesnes.

De nye forskningsresultatene ble framlagt under en hiv/aids-konferanse i Bergen 20. og 21. oktober. Konferansen samlet deltakere fra 17 land, blant dem mange afrikanske.

De Soto vil kurere Tanzania

...men ikke alle tror på medisinen

DAR ES SALAAM (b-a): Pasienten heter Tanzania og tilstanden er alvorlig. Så å si all foretningsevne foregår utenfor den formelle økonomien og ni av ti eiddommer i landet er ikke formelt registrert. Hernando de Soto og hans konsulenter mener de har medisinen som kan gjøre økonomien «frisk».

• I TANZANIA:
ELISABETH SALVESEN

TANZANIA

På oppdrag fra Tanzanias president Benjamin Mkapa har Hernando de Soto's Institute for Liberty and Democracy (ILD) påbegynt et program som har som mål å formalisere økonomien i det afrikanske landet. Programmet drives i samarbeid med tanzaniske forskere.

Første fase, som omfatter kartleggingen og diagnostiseringen, er nå gjennomført. Neste skritt er å utarbeide en handlingsplan for hva Tanzania bør gjøre for å bli «friske» økonomisk.

Norge betaler. Den 5. oktober overleverte Hernando de Soto personlig ILDs rapport til Tanzanias president på et høytidelig arrangement i hovedstaden Dar es Salaam. Ved samme anledning høstet Norges ambassadør Jorunn Mæhlem mange lo- for Norges finansiering av prosjektet som vil koste 49 millioner kroner fordelt over tre år.

Dagen etter ble de Sotos rapport diskutert på et seminar arrangert av Policy Forum – et nettverk for internasjonale og tanzaniske ikke-statlige organisasjoner – og Norsk Folkehjelp. Der var det imidlertid atskillig lenger mellom lovdordene.

Unntaket var Hussein Kamote som representerte The Confederation of Tanzania Industries og var positiv til formaliseringen. Han la vekt på at den ville styrke konkurransevilkning i økonomien og bidra til raske økonomisk vekst og fattigdomsreduksjon.

Vinnere og tapere. – Det er sjokkerende at prosessen rundt de Sotos formaliseringsprogram har vært så lukket ettersom programmet vil få omfattende politiske og sosiale kon-

DE SOTO I TANZANIA

■ 20 forskere fra ILD og 42 fra Tanzania har de siste ti månedene med hjelp av 932 lokale nøkkelinformanter kartlagt de faktiske eiendomsforholdene i Tanzania og på Zanzibar.

■ ILD fastslår at bare 2 prosent av bedriftene og 10 prosent av eiendommene er en del av den formelle, registrerte økonomien.

■ ILD anslår verdien av den ikke-legale økonomien til om lag 29 milliarder dollar.

■ Hovedtesen til ILD er at man ikke kan bygge en moderne økonomi uten å inkludere mesteparten av landets økonomiske aktivitet.

■ Innen 2 år skal ILD ha gjennomført neste fase som innebærer en handlingsplan tilpasset Tanzanias virkelighet.

I begynnelsen av oktober ble de Sotos foreløpige diagnose-rapport for Tanzania, finansiert av Norge, presentert i Dar es Salaam og overlevert til president Benjamin Mkapa (t.v.). Hernando de Soto helt til høyre.

FOTO: MWANZO MILLINGA

sekvenser hvis det blir realisert, sier professor Marjorie Mbilinyi som representerer Tanzanias Gender Network Program til Bistandsaktuelt.

Mbilinyi er kritisk til de høye lønningene til forskerne, som har vært på mellom 40.000 kroner og 75.000 kroner i måneden. Og hun etterlyser atskillig mer problematisering av hvem som vil bli vinnere og tapere hvis formaliseringen gjennomføres. Mbilinyi mener de Sotos formaliseringsprogram forsterker et bildet av familien som en harmonisk enhet med et mannlige overhode og overser at det i virkeligheten pågår viktige maktkamper innen familien både når det gjelder kontroll over land, arbeidskraft og andre ressurser.

– Fattige kvinner – ikke minst på landsbygda – har tradisjonelt forsvart felles eller statlige eiendomsformer fordi de opplever at det i større grad sikrer deres rettigheter i land hvor sedvanerett praktiseres og folk ofte bare har bruksretten til jord. Det hindrer blant annet spekulativt salg av både land og dyr, påpeker hun.

Grensesprengende. – Vi har i flere sammenhenger påpekt at det nå trengs offentlig debatt om formaliseringsprogrammet og tar det opp igjen under det årlige møtet denne måneden, sier ministerråd Inge Herman Rydland ved den norske ambassaden i Dar es Salaam.

Han mener den gjennomførte diagnosefasen er viktig fordi den åpner et nytt perspektiv på fattigdom og at det derfor er viktig å bruke den ferske rapporten til å vekke debatt og styrke tanzanisk eierskap til prosessen.

– Det er sunt at de Soto møter kritikk fra blant annet organisasjonene nå. Hvis denne rapporten kan bidra til å bevisstgjøre organisasjonsmiljøet på de utfordringer Tanzania står overfor, vil det i seg selv være en svært verdifull effekt av før-

ste fase, sier ministerråden.

Rydland mener noe av kritikken av rapporten skyldes en generell motstand mot det som er nytt og usikkert og at man må ha forståelse for det.

– Rapporten er jo grensesprengende i sin beskrivelse av forholdet mellom fattigdom og rett til å eie og mener at en klar sammenheng kan dokumenteres, sier han.

Har troen. – Vi er med på å gå først i snøen fordi vi tror på dette. De Soto påpeker at man i dag kun skattlegger om lag 10 prosent av alle virksomheter. Hvis skattegrunnlaget økes til 40 prosent samtidig som den sosiale sikkerheten øker fordi de som betaler skatt også har rett til pensjon, vil for eksempel landets bistandsavhengighet kunne bli kraftig redusert, sier Rydland. Han mener de Sotos program blant annet kan bidra til at myndighetene i Tanzania vil kunne få langt bedre distriktsøkonomi enn i dag.

– Kritikerne mener de Soto ikke tar nok hensyn til tradisjonelle eiendomsformer og at særlig kvinner vil tape på programmet?

– Vi har gitt tilbakemelding til de Soto om at når hans team nå tar fatt på handlingsplanen for Tanzania så må de ta hensyn til at her er det uklare eierformer og at sedvanerett og bruksrett samt vekselbruk i ulike former praktiseres.

Jeg føler meg dessuten trygg på at ikke minst Hilde Frafjord Johnson og Madeleine Albright, som begge sitter i den nye Høynevåkommissjonen som skal arbeide for rettsikkerhet for de fattige i forbindelse med bruks- og eiendomsrettigheter, vil sørge for at kvinners rett til jord blir ivarettatt, sier Rydland.

Farene må identifiseres. – Formaliseringen vil kunne bidra til at distriktene og landsbyforsamlingene som nå får atskillig mer makt, også får penger å forvalte. Potensialet er enormt, men risikoen er at skattestryket blir for tungt slik at de fattigste mister det lille de har, påpeker Olsen.

– Om det vil øke rettsikkerheten for de som i dag lever i den uformelle økonomien, gjenstår å se. De Soto peker da også på at det eksisterer et overraskende velutviklet parallelt system for registrering av eiendom, kjøp og salg i Tanzania.

Olsen mener at neste skritt må bli å identifisere de farene som ligger i formaliseringsprogrammet og nevner spenningen mellom småbønder som påberoper seg bruksretten til jorden og de som lever av husdyrhold som et eksempel.

Gertrude Mugizi, koordinator for NGO Policy Forum i Tanzania.

Marjorie Mbilinyi, Tanzanias Gender Network Program.

HIVAIDS

FAKTA

■ Befolkningsundersøkelsen i Zambia er et samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Bergen og Universitetet i Zambia.

■ Undersøkelsen startet i 1995 og har vært finansiert av norske bistandsmidler.

■ Undersøkelsen er blitt repetert over en 10-årsperiode og har i hver runde inkludert omtrent 5000 mennesker fra utvalgte urbane og rurale befolkninger.

■ Spytprøver som grunnlag for testing av hiv inngår også i undersøkelsen.

■ Deltakelse i undersøkelsen er basert på frivillighet. I de samme områdene har en også gjennomført studier av gravide kvinner som oppsøker helsetjenesten.

Kilde: Universitetet i Bergen

Selvkritikk fra Verdensbanken om kapasitetsbygging i Afrika

En ny evalueringsrapport konkluderer med at Verdensbankens innsats for kapasitetsutvikling i Afrika er tilfeldig og giverstyrt.

• ELLEN HOFVANG

– Det har skjedd en forbedring de siste tre-fire årene, men generelt har Verdensbankens bidrag til kapasitetsbygging i Afrika vært tilfeldig, fragmentert og ikke basert på erfaringer om hva som virker. Det sa Cathrine Gwin fra Verdensbankens evalueringsavdeling da hun sammen med Arne Disch fra Scanteam, nylig presenterte evalueringen Capacity Building in Africa for Norad, norske organisasjoner og forskere.

Kapasiteten i offentlig sektor i afrikanske land må forbedres om landene skal nå vedtatte mål om fattigdomsreduksjon og bedre tjenestetilbud for sine innbyggere, heter det i rapporten. Men den inneholder

også en rekke kritiske punkter om Verdensbankens arbeid for kapasitetsutvikling i afrikanske land.

Rapporten tar for seg Verdensbankens støtte til kapasitetsbygging i offentlig sektor i Afrika fra 1995 til 2004. Samlet har Banken gitt 59 milliarder kroner i lån og 5,9 milliarder kroner i gavebistand til dette formålet i perioden. Erfaringer fra seks land, Malawi, Mosambik, Ghana, Mali, Benin og Etiopia, ble gjennomgått og resultatene sammenlignet på tvers av land og sektorer. I tillegg til landstudiene er evalueringen basert på gjennomgang av landstrategier og arbeidet til de tre institusjonene World Bank Institute, Institutional Development Fund og African Capacity Building Foundation.

Best på vei. Resultatene i de seks landene varierer naturlig nok. For eksempel får Mosambik gjennomgående langt bedre karakterer enn Malawi på de fleste sektorene. Men det viser seg samtidig at når de sektorene som er gjennomgått rangeres

Bankens bidrag til kapasitetsbygging i Afrika har vært tilfeldig, fragmentert og ikke basert på erfaringer om hva som virker.

Cathrine Gwin, Verdensbankens evalueringsavdeling.

Rapporten finner du her: www.worldbank.org/oad/afrika_capacity_building

etter hvor kapasitetsutviklingen har vært mest vellykket, er rekkefølgen så å si den samme i alle landene. Kapasitetsutviklingen har fungert best på vei- og transportsektoren og dærligst på offentlig økonomistyring. Helsesektoren gjør det bedre enn skolesektoren, noe Arne Disch mener kan skyldes at myndighetene lettere reagerer når helsesektoren ikke makter oppfylle sine oppgaver.

Giverstyrt. Selv om evalueringen kun tar for seg Verdensbankens støtte til kapasitetsbygging, er en del av konklusjonene også relevante for andre bistandsaktører. For eksempel peker rapporten på at bistand til kapasitetsbygging generelt i stor grad styres av givernes interesser. Men Cathrine Gwin advarer mot å tro at problemene automatisk vil løses bare mottakerlandene får større innflytelse.

– Jeg mener det hersker en del romantiserende forestillinger om hva som vil oppnås med sterkere mottakerstyring. Disse landene er

Fare for blodige sammenstøt

Spent stemning før valget i Tanzania og på Zanzibar 30. oktober

STONE TOWN (b-a): Mens alt tyder på at regjeringspartiet CCM nok en gang vinner valget i fastlands-Tanzania 30. oktober, er resultatet på Zanzibar umulig å forutsi. Opposisjonen varsler masse-demonstrasjoner hvis ikke Zanzibar-valget blir fritt og rettferdig.

• I TANZANIA:
ELISABETH SALVESEN (TEKST)
OG MWANZO MILLINGA (FOTO)

Under valget 30. oktober skal det velges ny president og parlament for hele Tanzania samt kommunestyre-representanter. Det skal også velges president, parlament og ledere for lokale råd for Zanzibar. Zanzibar har delvis selvstyre og har siden revolusjonen i 1964 vært del av Unionen Tanzania. Regjeringspartiet CCM har sittet ved makten i 40 år, men risikerer nå å tape valget på Zanzibar hvis det gjennomføres fritt og rettferdig. Så langt tyder imidlertid lite på at valget blir gjennomført etter internasjonale standarder.

Ved valget på Zanzibar i 2000 ble resultatet annullert i 16 av 50 valgkretser. Deretter ble det holdt omvalg som opposisjonen boikottet. Under en demonstrasjon i januar 2001 ble over 30 mennesker drept i sammenstøt mellom opposisjonen og regjeringspartiet. Ved valget i 1995 var den offisielle marginen mellom CCM og det største opposisjonspartiet CUF kun 0,4 prosent.

Væpnede ungdomsgjenger. De siste månedene har Tanzanias regjering overført atskillige sikkerhetsstyrker fra fastlandet til Zanzibar. Den internasjonale Røde Kors-komiteen og Leger uten grenser har styrket sin beredskap på øya, skjøt politiet med skarpt mot CUF-tilhengere da de prøvde å passere en politisperring på vei til et valg møte. Minst 18 personer ble såret.

Ved flere anledninger har organiserte ungdomsgjenger utstyrt med macheter og jernrør angrepet opposisjonens støttespillere i nærheten av valgsteder. Ungdomsgjengene kalles på folkemunne «Janjaweed» etter den fryktede militsen som angriper sivile i Darfur i Sudan. Janjaweed skal ha leire der de trenes av de militære.

De siste åtte månedene har over et dusin mennesker mistet livet og minst 50 er blitt skadet i voldelige sammenstøt mellom politi/sikkerhetsstyrker og tilhengere av CUF. I forbindelse med velgerregistreringen som ble avsluttet i april, kom det til flere sammenstøt og påstander fra begge sider om voldelige angrep og om at boliger og partikontor var satt i brann.

Mangelfullt register. Valgkommissjonen på Zanzibar har hatt store problemer med å etablere et troverdig velgerregister. Ifølge det største opposisjonspartiet CUF har 7200 velgere blitt nektet å registrere seg. Det har vært fremmet påstander om en systematisk flytting av folk fra fastlandet til valgkretser på Zanzibar der CCM risikerer å tape valget. Dessuten er velgere blitt registrert to ganger i noen valgkretser slik at antall registrerte er doblet så

Væpnede ungdomsgjenger angriper opposisjonens tilhengere foran valget på Zanzibar. Det fikk Faus Salum smertelig erfare 9. oktober.

Khamis Rashid ble skutt av politiet og alvorlig såret på vei til et valg møte som opposisjonspartiet CUF arrangerte på Zanzibar 9. oktober.

mange sammenlignet med folketellingen i 2002.

Velgerregisteret blir nå gjennomgått og listene «vaskes» av en computer for å fjerne doble registreringer. Arbeidet pågikk fremdeles da Bistandsaktuelt gikk i trykken. Opposisjonen krever at valget utsettes

hvis ikke registeret blir ferdig vasket.

– Vi er avhengige av pengeoverføringer fra myndighetene og givelandene for å få gjort jobben vår, sier Idrisa Jecha, informasjonssansvarlig for valgkommissjonen på Zanzibar. Kommissjonen består av syv medlem-

mer som er oppnevnt av presidenten. To av dem representerer opposisjonen. Pengeoverføringene er kommet sent og ujevnt og har forsinket alt fra vaskingen av registeret til velgeropplæring og trykking av valgmateriale for funksjonærene som skal håndtere valget.

Massedemonstrasjoner. Opposisjonen på Zanzibar har varslet masse-demonstrasjoner etter mønstret av det som skjedde i Ukraina og Georgia da regjeringspartiene manipulert valgresultatet og nektet å gi fra seg makten.

– Det er klart vi vinner denne gangen hvis valget blir fritt og rettferdig. Vi får minst 54 prosent av stemmene, og da må folkets ønske respekteres, sier CUFs talsmann Ismail Jussa Ladho. Han er jurist, utdannet i England og potensiell justisminister hvis opposisjonen

Bekymring over ID-kort. – Vi ber alle våre velgere om å bli i gatene og være ubevæpnet når valgresultatene kunngjøres. Blir vi fratrukket seieren på udemokratisk vis også den gangen, regner vi med at det internasjonale samfunn griper inn og får regimet til å gi fra seg makten, sier Ladho.

Han er bekymret over myndighetenes beslutning om at alle som bor på Zanzibar nå må skaffe seg et ID-kort. De som bor på fastlandet, trenger ikke ordne med ID-kort før etter valget.

Zanzibars president har forsik-

vinger.

– Befolkningen på Zanzibar er delt i to, her er du enten for eller imot regjeringen. Situasjonen er meget spent, sier Vicky Ntetema. Hun arbeider for BBC World Service Trust med opplæring i valgdekning for journalister, redaktører og utgi-vere.

– På Zanzibar er alt så polarisert at det har vært umulig å gjennomføre kurs i demokratisk mediedekning av valget i vanlig forstand. Det har for eksempel vært umulig å la kursdeltakerne være dekke valgkampen og gå på valg møter, sier hun.

Det finnes ingen uavhengige medier på Zanzibar og etter voldelige sammenstøt mellom politiet/militære og opposisjonen, er det bare regjeringspartiets versjon som kommer på trykk og kringkastes.

ret at de nye ID-kortene ikke har noe med valget å gjøre. Man behøver bare valg-registreringskortet for å avlegge stemme.

Det er utstedt langt færre ID-kort enn valgkort. Folk spør seg nå om ikke myndighetene vil kunne misbruke ID-kortet og for eksempel kreve det fremvist om sikkerhetssituasjonen blir definert som alvorlig. Da vil de som ikke har ID-kort kunne bli avvist og forhindre fra å stemme i noen områder.

Mange vanlig politifolk skal ha bedt om å bli overført til fastlandet fordi de frykter problemer under valget.

Samlingsregjering? Flere har påpekt at valgsystemet i Tanzania med flertallsvalg i enmannskretser, der vinneren får alt, har mange uheldige konsekvenser både når ett parti har mye mer ressurser enn de andre og når befolkningen er delt omtrent på midten.

En av kritikerne er professor Ted Maliyamkono ved forskningsinstituttet ESAURP (Eastern and Southern African Universities Research Program) i Dar es Salaam. Han har skrevet flere bøker om Zanzibars historie og den politiske situasjonen der.

– Jeg er slett ikke sikker på at opposisjonen vinner valget på Zanzibar. Antakelig blir resultatet meget jevnt, sier Maliyamkono.

Det han frykter mest av alt er at

ingen av partene vil akseptere et nederlag denne gangen.

– Da vil det kunne bli et blodbad uten like. Jeg mener at uansett hvem som vinner, vil det beste for Zanzibar være en nasjonal samlingsregjering, sier professoren.

– Vi er villige til å forhandle med CCM om en nasjonal samlingsregjering for å dempe de politiske motsetningene, men vi får ikke engang svar fra regjeringspartiet på dette viktige forslaget, sier CUFs talsmann på Zanzibar Ismail Jussa Ladho.

Frykter islamister. Regjeringspartiet har sagt at det er imot en nasjonal samlingsregjering.

– Men spørsmålet har vært diskutert på øverste hold i eksekutivkomiteen i CCM, bekrefter Asha Joma som selv er medlem av komiteen.

– Det foreligger imidlertid ingen konklusjon, sier hun.

– Folket får avgjøre hvem som skal styre fremover, sier CCMs organisasjonssekretær Kidawa Saleh.

– Jeg tror det store flertall er fornøyd med den økonomiske fremgangen CCM har skapt. Vi ligger i foran skjemmet i forhold til å nå flere av Tusenårsmålene.

Hun er mest bekymret for at ikke CUF vil akseptere et nederlag og bare bortforklare det med å kalle valget udemokratisk.

– Men det har vært store problemer med velger-registeret?

– Det er gjort noen menneskelige feil som vi nå forsøker å rette opp med vaskingen av registeret. Hvis opposisjonen ikke aksepterer et eventuelt nederlag, er vi forberedt på å takle situasjonen. Taper de, frykter jeg blant annet at de kan komme til å ta i bruk unge selvmordsbombere slik islamistiske partier gjør i andre land.

– Mener dere at CUF er et islamistisk parti?

– Det er flere som er islamistisk orientert i CUF enn i andre partier, sier Asha Joma diplomatisk.

– Opposisjonen har liten sjanse til å vinne på Zanzibar, men de vet at de har det internasjonale samfunns og givelandenes sympati og bruker det for alt det er verdt. Demokrati er da ikke synonymt med at opposisjonen vinner? spør hun.

Joma frykter at det blir så store problemer rundt valget at givelandene stanser bistanden – akkurat slik de har gjort overfor Zimbabwe.

– Men vi er forberedt på å takle den situasjonen også.

Les mer om valget neste side >>>

Opposisjonspartiet CUF fokuserer på arbeid til flere, liberalisering av økonomien og bedre vilkår for barnene i landet.

Ismail Jussa Ladho, talsmann for CUF.

Kidawa Saleh, CCMs organisasjonssekretær.

Professor Mohammed A. Bakari er skeptisk til USAs rolle i valget.

FOTO: E. SALVESEN

– Krigen mot terror er en del av bakteppet

– USAs interesser i den verdensomspennende krigen mot terror er en del av bakteppet for dette valget, sier Mohammed A. Bakari, professor i statsvitenskap ved Universitetet i Dar es Salaam. Han viser til at Tanzania blant annet mottar over 630 millioner kroner årlig av USA til sikkerhetstiltak.

• ELISABETH SALVESEN Den amerikanske ambassaden i Dar es Salaam ble sprengt i 1998 og en av de mistenkte Al Qaida-lederne er fra Zanzibar. Samtidig beskylder regjeringspartiet CCM opposisjonspartiet CUF for å være et islamistisk parti som støtter terrorisme.

Bakari tror derfor at USA kan komme til å se igjennom fingrene med eventuelt valguks på Zanzibar fordi de mener at deres kamp mot terror vil være best tjent med at CCM beholder makten både på fastlandet og på Zanzibar. Han avviser at CUF er et spesielt religiøst eller is-

lamistisk parti og viser til at om lag 97 prosent av befolkningen på Zanzibar, akkurat som i kystområdene på fastlandet, er muslimer.

– Jeg tror heller ikke CUF vil oppløse unionen med Tanzania i nærmeste fremtid hvis de vinner valget. Men de vil trolig restrukturere unionen og søke mer selvstyre.

Det beste vil være om valget blir så fritt og rettferdig som mulig og at den tapende part respekterer utfallet. Aller helst burde partene bli enige om en maktdeling, påpeker Bakari.

– Hvis det også denne gangen

Presidentkandidat Aiekæe Mbowe Freeman fra opposisjonspartiet CHADEMA reiser rundt med helikopter for å møte velgere.

Tanzania rundt med helikopter i valgkampen

DAR ES SALAAM (b-a): Valgkampen både i fastlands-Tanzania og på Zanzibar er nå inne i sin siste fase. Et av opposisjonspartiene har tatt i bruk helikopter for også å nå ut på landsbygda i det utstrakte landet.

Helikoptere er siste nytt for å kapre velgere i Tanzania.

I TANZANIA:
ELISABETH SALVESEN (TEKST) OG MWANZO MILLINGA (FOTO)
Fra mandag er Tanzanias nye president etter alle meningsmålinger å dømme regjeringspartiet CCMs Jakaya Kikwete. Den nåværende presidenten Benjamin Mkapa har sittet to perioder og kan ikke stille til gjenvalg en tredje gang.

På Zanzibar står presidentvalget mellom CCMs Amani Abeid Karume og opposisjonspartiet CUFs Seif Sharif Hamad.

Jeg er ikke i tvil om at hvis opposisjonspartiet CUF vinner valget på Zanzibar nå og leverer resultater, vil de også vinne valget på Tanzanias fastland i neste omgang, sier en vestlig diplomat til Bistandsaktuelt.

Da vil vi om bare fem år kunne ha en helt ny politisk ledelse i Tanzania. Derfor er det svært interessant å se hvordan Tanzanias president håndterer dette valget.

Tredje valg. Helgens valg er det tredje valget siden flerpartisystemet ble innført i Tanzania i 1992.

Jeg skal som alltid før stemme

Rambilikio Gabriel Nnko kommer til å stemme på regjeringspartiet CCM.

på vår landsfader Julius Nyerere (1922-99), sier en eldre mann uten å presisere om han er klar over at Nyerere ikke lever lengre eller om han rett og slett mener regjeringspartiet.

På landsbygda tror mange at Nyerere fortsatt lever, og de vet ikke at vi for lengst har innført flerpartisystemet. Tanzania er et stort og fattig land der mange fortsatt er analfabeter, sier en redaktør i en privat eid avis i hovedstaden. Hun påpeker at valgkampen koster mange penger og at for mange politikere er det viktigste å skaffe seg personlige fordele-

– Det tar tid å innføre demokrati i vårt land. Jeg vet ikke om noe bedre alternativ enn å ta et valg av gangen og håpe på en gradvis utvikling, sier redaktøren.

”

Jeg er ikke i tvil; hvis opposisjonspartiet CUF vinner valget på Zanzibar nå og leverer resultater, vil de også vinne valget på Tanzanias fastland i neste omgang.

Vestlig diplomat.

Vekker oppsikt. Et opposisjonsparti, som blant annet støttes av det republikanske partiet i USA og har kontakt med Høyre i Norge, har like godt tatt i bruk helikopter for å bekjentgjøre sin eksistens også på landsbygda.

Regjeringspartiet kaller det sløsing med penger og sier at den eneste grunnen til at det kommer så mange mennesker på opposisjonens valgsteder er for å se på helikopteret.

– Forrige gang fikk CHADEMA fem prosent av stemmene, men denne gangen kommer vi til å gjøre det mye bedre og har for første gang vår egen presidentkandidat; Aiekæe Mbowe Freeman, sier partisekretær Chacha Oilengo fornøyd. Han karakteriserer dette valget som mer rettferdig og demokratisk enn tidligere valg. Mediene, ikke minst avisene, har for eksempel dekket valgkampen mye bedre. I radio og tv har alle de store partiene fått tildelt sendetid.

– Det har vært enkelte tilfeller der våre sympatisører er blitt arrestert av politiet og holdt i forvaring inntil åtte timer i forbindelse med valgsteder, sier Oilengo. Han mener likevel at trakasseringen var mye verre ved forrige valg.

Fred er viktigst. Fred, stabilitet og økonomisk liberalisering har preget Tanzania de siste tiårene. Tanzania er dessuten i ferd med å nå flere av Tusenårsmålene, og det bruker

regjeringspartiet offensivt i valgkampen.

Jeg kommer til å stemme på CCM også denne gangen. De har klart å bevare freden i Tanzania i motsetning til de fleste nabolandene våre, sier Rambilikio Gabriel Nnko som driver en liten slystue i en forstad til Dar es Salaam.

Nå lover de blant annet arbeid og utdanning til flere og vi vet hva de står for. Opposisjonen er ikke moden til å danne en regjering ennå, sier hun.

Det er lektor Ali S. Nyambae ved en videregående skole i hovedstaden

helt uenig i.

– Alle vil ha forandring nå. Matprisen er steget de siste årene, arbeidsledigheten også samtidig som pensjonene krymper og helsevesenet blir dårligere. For hadde vi også gratis drikkevann, nå koster en bønne om lag 20 shilling (ca 15 øre), sier han.

Tanzania er fortsatt ett av verdens aller fattigste land. Her trengs det helt nye krefter i regjeringen, sier lektoren og oppsøker et valg-møte opposisjonspartiet CUF arrangerer i Dar es Salaam med kun et par hundre deltagere.

ANNONSE

MENNESKE, KULTUR OG SAMFUNN

Innføring i sosialantropologi - fjernundervisning

Studér sosialantropologi der du bor og når det passer deg!

Kurset gir en innføring i sosialantropologiens sentrale tenke- og arbeidsmåter. Kurset passer både for yrkesaktive som ikke har anledning til fulltidsstudier, og for studenter som ønsker en mer fleksibel læringsform.

20 studiepoeng
Søknadsfrist: 1. des. 2005
Kursstart: Jan. 2006
INGEN STUDIEAVGIFT!

For nærmere informasjon, se kursets hjemmeside: www.svf.uib.no/antro/fjernu

THP. Annonsefoto: 10/05 | PMS | Foto: Pappi-Robben

Universitetet i Bergen
Institutt for sosialantropologi

VALG I TANZANIA

■ 30. oktober er det president- og parlamentsvalg i United Republic of Tanzania.

■ 15,9 millioner velgere har registrert seg på fastlandet og 510.000 på Zanzibar.

■ 18 politiske partier og 10 presidentkandidater stiller til valg.

■ De største partiene er regjeringspartiet Chama Cha Mapinduzi/Det revolusjonære parti (CCM), Civic United Front (CUF) og Chama Cha Demokrasia na Maendelo/Partiet for demokrati og fremskritt (CHADEMA).

■ 47.000 valglokaler er etablert, 1643 av dem er på Zanzibar.

■ Omlag 200 internasjonale observatører fra blant annet ambassadene i Dar es Salaam, Commonwealth-sekretariatet, SADC-landene og Den afrikanske union følger valget. 10 observatører fra Norge er også til stede.

■ Tanzania er et av Norges hovedsamarbeidsland for bistand.

Utfordrer Mugabe

Uredd biskop maner til opprør i Zimbabwe

BULAWAYO (b-a): Pius Ncube, den romersk-katolske erkebiskopen i Bulawayo, tør der andre tier. Nå oppfordrer han folket i Zimbabwe til å reise seg mot president Mugabe.

• I ZIMBABWE:
MORTEN CONRADI
(TEKST OG FOTO)

ZIMBABWE

– Ikke bruk telefon og e-post, begge deler er sannsynligvis overvåket, var rådet vi fikk fra vår venn i Harare da navnet til erkebiskop Pius Ncube kom på bordet.

Et par dager etter advarselen sitter vi på forværelset til biskopens kontor i Bulawayo, Zimbabwes nest største by. Han kommer selv ut og henter oss, og beklager at han har latt oss vente. Ute har mørket falt på. Pius Ncube ser sliten ut.

I januar 1998 ble jeg viet til biskop av president Robert Mugabe. Han holdt en veldig fin tale. Han er jo en glimrende taler, sier Ncube uten snev av ironi i stemmen.

Det er de eneste rosende ordene om presidenten vi hører de neste 45 minuttene.

Kriminelle ledere. I flere år har Pius Ncube vært en av Mugabes mest kompromissløse kritikere, og flere ganger har han mottatt dødsstruser.

Mugabe er en kriminell. Midt i den kaldeste årstiden, i mai og juni, satte han i gang Operation Murambatsvina, en stor aksjon mot de fattige og underprivilegerne. Politiet og avdelinger fra hæren gikk amok og rev tusentalls med boliger og salgsboder. Til og med hus med innlagt vann og elektrisitet ble rasert, sier Ncube.

Ifølge FN's spesialutsending til Zimbabwe, mistet 700 000 mennesker enten huset eller levestedet sitt, eller begge deler under aksjonen.

Dør av sult. Det er en bister erkebiskop som legger ut om president Robert Mugabes politikk de siste årene. Jordokkupasjonene, Zimbabwes deltagelse i krigen i Kongo og valgfusk er baren noen av overgrepene Ncube trekker fram. Nå frykter han at landet går mot en sultkatastrofe.

Matkrisen er skapt av myndighetene. De visste at tørken i fjor høst og i vinter ville gi elendige avlinger, likevel varslat de ikke befolkningen før i juni. Og først da begynte de å snakke om behov for matvarehjelp. Nå sulter folk overalt, ikke bare på landsbygda, men også i byene. Ja, folk dør av sult.

Ncube viser fram beregninger som han selv har gjort over sultofre: I 2003 omkom 5000 mennesker, i 2004 omkom rundt 7000.

I år tror jeg det blir langt flere. Nå produserer vi bare en fjerdedel av den maten vi trenger. Tidligere var Zimbabwe eksportør av mat, sier kirkelederen som er rystet over det han kaller regjeringens kynisme.

Jeg er sikker på at en million mennesker døde av sult, ville de toet sine hender og lagt skylden på aids epidemien og andre ting. Men vi vet at de lyver, for kirken har sine egne klinikker. Jeg har selv sett i journalene. Mange dør av sult, og mange spedbarn kommer så seint til behandling at de ikke kan reddes. Alt dette blir fortiet.

Det er et mirakel at folk klarer

Over 90 prosent av folket i Zimbabwe kan lese og skrive. Vi kunne tatt skrittet inn i den utviklede del av verden i løpet av 20 år hvis vi fikk en demokratisk regjering, sier erkebiskop Pius Ncube.

seg, tordner kirkelederen.

Kirkens rolle. Ncube snakker om kirkens profetiske rolle, og om dens plikt til å forsvare de fattige og marginaliserte.

Denne regjeringen er ond. De tenker bare på å styrke sin egen makt og sikre sine egne privilegier. Det er vår plikt som kirke å forsvare folket, gjentar han og retter samtidig et spark til sine egne.

I juni offentliggjorde vi et kirkebrev hvor vi fordømte Operation Murambatsvina. På dette punktet var bisperådet enige. Andre ganger forfekter noen av mine bispekolleger et stille diplomati overfor myndighetene, ja noen støtter til og med regjeringen. Mugabe er dyktig til å splitte folk, og kirkemøtene våre blir infiltrert og ødelagt av regimets sikkerhetstjenester (SIO). Dette er typisk for Mugabe, mener Ncube.

Mennesket er født i Guds bilde, og deres rettigheter er gitt av Gud. Verken presidenten eller regjeringen kan endre dette. Nå har vi hendene fulle med å hjelpe dem som ble rammet av Operation Murambatsvina, forteller erkebiskopen.

Svekket opposisjon. – Dessverre er det ikke mye kraft igjen i opposi-

sjonspartiet MDC. Mugabe har klart å splitte partiet, hevder Pius Ncube. Han tror at eventuelt nye opposisjonspartier i Zimbabwe vil lide samme skjebne.

Så lenge partiene er svake lar myndighetene dem være i fred. Men blir de en trussel mot regjeringen, blir de øyeblikkelig ødelagt. Tre fjerdedeler av opposisjonen i parlamentet har blitt torturert. Mugabes parti er viktigere enn Gud, og partiet er viktigere enn folket. Erkebiskopen forteller at den katolske kirken har tatt mange initiativer for å få til en dialog mellom regjeringspartiet ZANU PF og MDC.

Vi har brukt mye tid på å få til en forsoning mellom de to partiene. Men Mugabe er ikke interessert i dialog. Han ønsker å overta MDC. Han ønsker bare ett parti i Zimbabwe.

Ingen løpegutt. Nylig mottok Pius Ncube, Robert Burns-prisen, en skotsk menneskerettighetspris på 1800 pund. Mugabe har mer enn én gang anklaget biskopen for å tjene Vestens interesser, og i særdeleshet løpe Storbritannias ærend. Han fryser av påstandene.

Slike beskyldninger biter ikke på meg lenger. La dem bevise at jeg er en nikkedukke, sier han og reiser seg fra stolen. Det milde ansiktet får et hardere drag.

Jeg har aldri fått så mye som ett pund av den britiske regjeringen. Robert Burns-prisen kommer fra en privat stiftelse. Når det er sagt, hva kan man få gjort for 1800 pund? Inflasjonen i Zimbabwe er nå på mellom fire- og fem hundre prosent, og kveler en hver investering og et hvert initiativ. Alt er i ferd med å stoppe opp, sier biskopen.

På veggen henger et bilde av en av Ncubes store inspirasjonskilder, erkebiskop Desmond Tutu.

Nei, la dem bevise at jeg er en løpegutt. Han klarer ikke å kneble meg. Det eneste kortet regjeringen sitter igjen med, er hæren. Uten den ville folk ha reist seg og kjøppjagd dem ut av regjeringskontorene. Vi er lut lei av løgnene deres, av undertrykkelsen, av manipuleringen med fakta. Jeg er zimbabweer, og det er jeg stolt av. Jeg kunne aldri tenkt meg å bo noe annet sted.

Erkebiskopens drøm. Jeg spør ham hvilke drømmer han har for Zimbabwe. Han trenger knapt noen betenkingstid, men svarer med et motspørsmål.

Hvordan kan man drømme om noe som helst med en slik mordrisk regjering? En av Mugabes ministre uttalte for to år siden at det ikke spilte noen rolle hvis halvparten av befolkningen ble borte så lenge de beholdt makten. Mugabe dementerer aldri disse uttalelsene. Som jeg allerede har sagt, det viktigste er å bli kvitt regjeringen. Hvis folk hadde vist litt større mot, ville de ha foretatt seg mot Mugabe, sier erkebiskopen.

Til og med de vanlige soldatene og politifolkene har fått nok av presidenten. Den eneste grunnen til at toppene fortsatt er lojale mot ham, er at de får godt betalt. Til og med domstolene har blitt en del av Mugabes maktapparat. Min håp er at folket tar saken i sine egne hender. Først da tør jeg å drømme.

Morten Conradi, er norsk frilansjournalist, fotograf og filmregissør.

hvem? hvor?
hva i all verden?

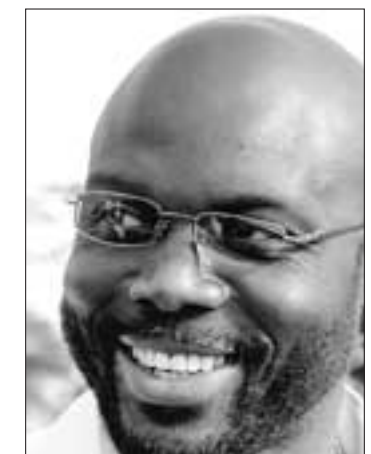

FOTO: ISSOUF SANAGO/SCANPIX

- Hvem er dette?
- Hva heter Etiopias statsminister?
- Hva heter Pakistans lengste elv?
- Hva heter Kinas president?
- Norge er med i G10-gruppen i WTO-forhandlingene. Nevn tre land denne gruppen?
- Hvilket viktig tall ble oppfunnet av inderne?
- Hvor er Lomé hovedstad?
- Når ble Namibia selvstendig?
- Hvilke tre hav omgir Kina?
- Hvilke fem afrikanske land kvalifiserte seg i høst til fotball-VM?
- Hvilket land, ifølge rapporten Human Development Report, er det beste av de norske samarbeidslandene å bo i?
- Hva menes med ordet donor?
- Hvilket land var Namibia underlagt i perioden 1915-1990?
- Hvilket problem antar ekspertene vil inntreffe i Brunei i år 2010?
- Hvilket er det største landet i Mellom-Amerika arealmessig?
- I hvilket kommunistisk land var Ho Chi Minh president?
- Hvilken utbredt tropesykdom betyr på italiensk «dårlig luft»?
- Hva heter Somalias største by?
- Hvilken populær sangform har de fleste japanere et sterkt forhold til?
- Hvor ligger Taj Mahal?

Svarene finner du på side 23.

Spørrespalten er laget av Caroline Hvidsten

Prøv en annonse i

bistandsaktuelt

Tlf. 22 24 20 40

Uvirkelig bistandsdebatt

AV RASMUS HANSSON
OG SVEIN ERIK HÅRKLAU, WWF

DEBATT

WWF HAR EN TID vært skyteskive for amanuensis T. A. Benjaminsen og seniorforsker H. Svarstads (BS) korstog mot verneområder i Afrika og mot et krafttak i miljøbistanden, senest i Bistandsaktuelt 6/2005.

Uenighet er en ærlig sak, men det er forbausende hvordan disse to forskerne tillater seg uetterrettelighet og grove feil for å underbygge sin argumentasjon. BS har bare oppnådd å så tvil om egen dommekraft og troverdighet, samt å sparke inn dører som står på vid vegg.

BS' ærend er at miljøbistand «etter WWFs oppskrift» er farlig for Afrikas fattige. «I stedet» krever de satsing på naturressursforvaltning til fordel for fattige. Hadde selve naturvernet vært BS' hovedproblem burde de tatt en prinsipiell debatt med de svært mange institusjoner og organisasjoner som driver med naturvern. Men BS' problem er tydeligvis WWF.

BS gjentar i artikkel etter artikkel sitt eneste argument: WWF driver et prosjekt i Namaqualand i Sør-Afrika som utradierer fattigfolks naturgrunnlag. Ut fra dette generaliserer de til alt WWF driver med. De føyer til at «forskning viser at» slik jobber WWF. På forespørsel medgir BS riktignok at de ikke har utført forskning på WWF. Men bildet de søker å skape for leseren er entydig: Bistandsforskerne BS dokumenterer at WWF later som de bekjemper fattigdom, mens de i virkeligheten bekjemper fattigfolk.

EN KONSTRUKTIV DEBATT om norsk miljøbistand kan føres på to plan: En konkret debatt om hva norske bistandsorganisasjoner faktisk gjør og er ansvarlige for, og en prinsipiell debatt om ulike former for bistand. BS forholder seg overhodet ikke til konkret norsk miljøbistand. De har ikke satt seg inn i de syv bistandsprosjektene WWF-Norge faktisk bidrar til faglig og økonomisk. Hadde de gjort det, snakket med

Verneområder produserer en rekke varer og tjenester som er av stor betydning for Afrikas fattige befolkning, påpeker artikkelforfatterne. Bildet er fra det norske miljøbistandsprosjektet i Rwenzori fjellene nasjonalpark i Uganda, som sikrer vann til over 1 million ugandere. FOTO: WWF/JENNY SKAGESTAD

debatt

Benjaminsen og Svarstad har bare oppnådd å så tvil om egen dommekraft og troverdighet, samt å sparke inn åpne dører.

lokalsamfunn, lokale myndigheter eller Norad som har vurdert og besluttet å støtte prosjektene, ville de funnet ut at prosjektene får gode skussmål og har kombinasjonen vern av naturressurser og fattigdomsbekjempelse som mål og resultat. BS forholder seg heller ikke til hva vi og andre norske miljø- og utviklingsorganisasjoner har dokumentert og sagt i de to siste års bistandsdebatt. Der argumenterer vi grundig for nettopp det BS ønsker; et krafttak for naturressursforvaltning til fordel for fattige, samt sterkere faglig forankring og evaluering av miljøbistanden.

STIKK I STRID MED bildet BS maler har WWF internasjonalt vært en drivkraft i å utvikle metodikken som kalles lokalsamfunnsbasert naturressursforvaltning (community based natural resource management). Allerede for et par tiår siden så WWF og andre at naturverntiltak sjelden fungerer uten samarbeid med lokale. Derfor er hovedtilnærmingen i WWFs miljøbistand i dag å bevare naturressurser kombinert med styrking og lovfesting av lokale rettigheter og bruk, styrking av lokal kapasitet til å forvalte natur og rettferdig fordeling av inntekter og goder fra en bærekraftig forvaltning.

Noen eksempler på slike programmer i det sørlige Afrika: Gjennom Living in a Finite Environment (LIFE) og Integrated Rural Development and Nature Conservation (IRDNC) i Namibia, har lokalsamfunn opprettet 29 verneområder siden 1997. Femti nye er på veg, og dekker 8 millioner hektar i 11 av landets 13 regioner. Inntektene fra de lokalt forvaltede verneområdene er doblet årlig mange av de seneste år. I Zimbabwe har lokalsamfunnsprogrammet CAMPFIRE jobbet på 44 millioner hektar og har skapt millioner inntekter for lokalsamfunn.

Benjaminsen og Svarstads innlegg finner du på www.bistandsaktuelt.no

South Luangwa Area Management Unit (SLAMU) i Zambia ga lokalsamfunn ansvar for, opplæring i og inntekter fra forvaltning av verneområder med positive effekter både økonomisk, demokratisk og for miljøet. Her og andre steder har norsk og annen bistand, WWF-Norge og andre deler av WWF nettverket i årevis vært med å utvikle akkurat det BS påstår at vi ikke driver med: en bærekraftig naturressursforvaltning med og for lokalsamfunn. Døra de to forskerne sparker inn har altså stått åpen temmelig lenge.

DET HAR ALDRI VÆRT større internasjonale enighet enn nå om at bevaring av naturgrunnlaget – livsgrunnlaget for fattige på landsbygda i Afrika – er nødvendig for å bekjempe og forebygge fattigdom. Det har aldri vært bedre dokumentert at naturgrunnlaget mange steder ødelegges (f.eks. FNs Millennium Ecosystem Assessment), og at de fattige rammes først og hardest av dette. Dette tok Stortinget innover seg da de behandlet bistandsmeldingen (St.meld. 35 (2003-04)) og vedtok at miljø skal være et av hovedelementene i norsk bistand, konkretisert gjennom en miljøhandlingsplan som Utenriksdepartementet arbeider med nå. Men sammenhengene mellom fattigdom og miljøødeleggelser er komplekse, utfordringene mange og det finnes ingen «quick fix». Det er meningsløst å redusere dette temaet til et ja eller nei til verneområder, og til «enten naturvern eller fattigfolk», slik BS gjør.

Et afrikansk landskap med varierte miljømessige, sosiokulturelle og økonomiske faktorer krever ulike naturforvaltningsregimer tilpasset de aktuelle forhold. Ofte vil den beste løsningen være forvaltning av natur med vekt på fattigfolks naturressursbruk, men det kan også være formuftig å prioritere bevaring av naturverdier og biologisk mangfold høyst. Områdevern er faktisk nødvendig for å bevare truet natur, og fattigfolk har langsiktig interesse av at natur blir bevart fordi de er helt avhengige av fungerende økosystemer. Selvsagt er det interessekonflikter og konflikter knyttet til forvaltning av naturressurser i Afrika. Hvor ofte er det full enighet om slikt i Norge? Men at det finnes konflikt er ikke ensbetydende med at et tiltak er feil eller umoralsk.

Da Uganda vernet Rwenzori nasjonalpark fikk flere tusen fattige begrenset sin bruk av parkens ressurser. Men dette fjellområdet sikrer vannforsyning til en million fattige ugandere og gir miljøtenester og goder til flere i andre land. Opprettelse av nasjonalparken er alt i alt en meget rasjonell beslutning for regionens fattige, selv om det ga lokal konflikt. WWF samarbeider for øvrig både med nasjonale parkmyndigheter og med lokalsamfunn rundt Rwenzori for at fattige skal få økt nytte av parken i form av både høsting av ressurser og inntekter fra økende turisme.

Hvor passer så Namaqualand-prosjektet, BS' «bevis» mot WWF, inn? De beskriver prosjektet som en park WWF har opprettet med penger fra tvilsomme hvite kapitalister, mens lokalfolkets drømmer legges i grus. Prosjektet viser, ifølge BS, at «i retorikken hjelper WWF de fattigste til et bedre liv» mens vi faktisk «verner størst mulig arealer mot fattige afrikaneres bruk av naturressurser».

VI HAR OVERSATT BS' kronikk i Bi-

standsaktuelt og lagt den fram for WWF i Sør-Afrika og ansvarlige myndigheter (South Africa National Parks – SANParks), som reagerer med vantro. Av tilbakemeldingen trekker vi fram noen punkter.

Verken WWF-Norge eller norsk miljøbistand har noe med prosjektet å gjøre. Andre deler av WWF-nettverket er ikke involvert i parkforvaltning og drift, men WWF Sør-Afrika har vært kanal for ressurser fra et uavhengig fond under etablering av parken. WWF-Norge har dermed et prinsipielt medansvar. Parken forvaltes og drives imidlertid av SANParks, en del av det politisk mest legitime regimet i hele Afrika, et regime som jobber hardt for å rette opp tidligere tiders urettferdighet og er meget opptatt av lokalfolk og landspørsmål.

BS framstiller det som WWF i kompaniskap med den tvilsomme milliardæren Anton Rupert tok initiativ til og i hovedsak står bak parken. Faktum er at Sør-Afrikas regjering sammen med WWF tok initiativ til en ny nasjonalpark i regionen fordi området har globalt viktige naturverdier i form av unikt planteliv. Et av Ruperts fond i 1988 bidro til det som i dag er litt over 1% av parken.

Et uavhengig fond (Leslie Hill Succulent Karoo Trust) har, via WWF, finansiert ca 65% av parken og Sør-Afrikas regjering har selv bidratt med over 30%. Parken, som ligger i et meget tynt befolket halvøkenområde, har støtte blant annet fra regjeringens eget fond for fattigdomsreduksjon for å utvikle mer lønnsom arealbruk, i praksis turismerelaterte aktiviteter, samt flere andre donorer. SANParks opplyser, igjen tvert imot hva BS påstår, at parken aldri var i motstrid med landreformprosessen men i tråd med den.

Før parken kjøpte hovedtyngden av parkarealet (457 km²) fra gruveselskapet De Beers hadde dette selskapet solgt et over tre ganger så stort areal (1400 km²) til Sør-Afrikas landmyndigheter som fordelte arealet på lokalbefolkningen gjennom landrettigheter. For øvrig nevner SANParks at verneområder i dag er ryggraden i en økende turistsektor som bidrar dobbelt så mye til BNP som det kommersielle jordbruket som bruker 80% av arealet og 60% av vannet i landet. Av ulike grunner er det myndighetenes policy i Sør-Afrika å ha gjerder rundt nasjonalparkene. Dette har intet med WWFs egen politikk å gjøre.

DET ER VIKTIG med debatt om bistand, miljøbistand og WWFs prosjekter og det er bra at forskere bidrar. Men dette fordrer en fundamentalt annen etterrettelighet enn det BS framviser. Vi håper debatten om miljøbistand heretter kan dreie seg om hvordan bistanden kan bli bedre, og ikke først og fremst om å sverte enkeltaktører.

Rasmus Hansson, generalsekretær i WWF. Svein Erik Hårklau, programkoordinator miljø og utvikling i WWF.

Prioritéer kvinnene!

AV WANJA THUKU, NAIROBI

KENYA

Vi vil alle arbeide for å oppfylle FNs tusenårsmål. Mitt råd er det samme i dag som for tusenårsmålene var funnet opp; sats på kvinnene. Da blir det målbar utvikling.

La meg igjen bruke denne spalten til å få inn et grasrot-perspektiv på utvikling i Afrika. Jeg vet ikke om hvor mange seminarer det arrangeres om tusenårsmålene (MDGs) for utvikling rundt om i verden, men bare her i Nairobi er det hundrevis. Målstreken – 2015 – er ikke så langt unna, og når begynner spørsmål om prioriteringer og en erkjennelse av at noen mål er viktigere enn andre.

Jeg har også vært på konferanse om tusenårsmålene, og på vei hjem var veska mi full av planer og offentlig statistikk. Vel hjemme forsøkte jeg å få oversikten over alt jeg hadde hørt og alt jeg skulle lese. Jeg leste og tenkte halve natta, og så lyset utpå morrakvisten. I dobbel forstand.

Min anbefaling er ikke original, men jeg vet den er effektiv. Den vil også ha positiv innvirkning på de aller fleste tusenårsmaal. Min anbefaling er målrettet å satse mer på kvinnene. Bistandsgivere må heller ikke tro at likestilling er oppnådd i Afrika. Fredsprisvinner Wangari Mathai, all ære til henne, er et unntak, ikke regelen i afrikanske samfunn.

Satsingen på utdanning i Kenya har gitt store framskritt både for menn og kvinner, men fortsatt er det 13 prosent av alle kvinner mellom 15 og 49 år i Kenya som ikke har noen utdanning i det hele tatt. Tallene for menn i samme aldersgruppe er seks prosent. Fortsatt er 21 prosent av alle kvinner i Kenya analfabeter, mens tallet for menn er 14 prosent. Bare 35 prosent av alle

Sats mer på afrikanske kvinner, skriver Wanja Thuku.

FOTO: MWANZO MILLINGA

universitetsstudenter er kvinner. Dette er ikke dårlig, vil kanskje noen si, men henvisning til langt verre tall i fattige, muslimske land. Men vi kan ikke være fornøyd med denne ubalansen i Kenya. Hvorfor kan vi ikke like gjerne sammenligne oss med Norge som Bangladesh?

Satsingen på kvinner betyr ikke alltid det samme som å gi mer penger fra de rike landene. På mange områder trengs penger, men ofte er det like viktig at man nasjonalt arbeider fram lover og rettspraksis som skaper likestilling. Et godt eksempel fra Kenya er barneloven (Children's Act) fra 2001. Målet har vært å gi reell likestilling mellom gutter og jenter og også redusere at jenter tvinges til kjønnslemlestelse eller tidlige ekteskap. Fortsatt mangler det effektiv oppfølging av lovverket på lokalt nivå, men vi ser at loven i seg selv gir posi-

tive ringvirkninger.

Tilgang til helsestasjoner er også et tusenårsmaal som i stor grad retter seg mot kvinner.

Fortsatt dør 414 av 100 000 barn under fødsel i Kenya. Kjennskap til metoder for familieplanlegging er imponerende 94 prosent blant kvinnene, men faktisk bruk av prevensjonsmidler har stagnert på 39 prosent. Selv om lokale klinikker blir tilgjengelige fører ulike praktiske og kulturelle hindringer til at bare 40 prosent av kvinnene i Kenya føder på et sykehus eller en klinikk. Potensialet er større, etter som 90 prosent av gravide kvinner en eller annen gang er innom en klinikk for kontroll.

Vilje til likestilling må komme fra toppen, og det er fortsatt en stor utfordring at bare 18 av 222 parlamentsmedlemmer i Kenya er kvinner. Deler av lovverket er fort-

sett fra sør

Wanja Thuku er frilansjournalist i Nairobi.

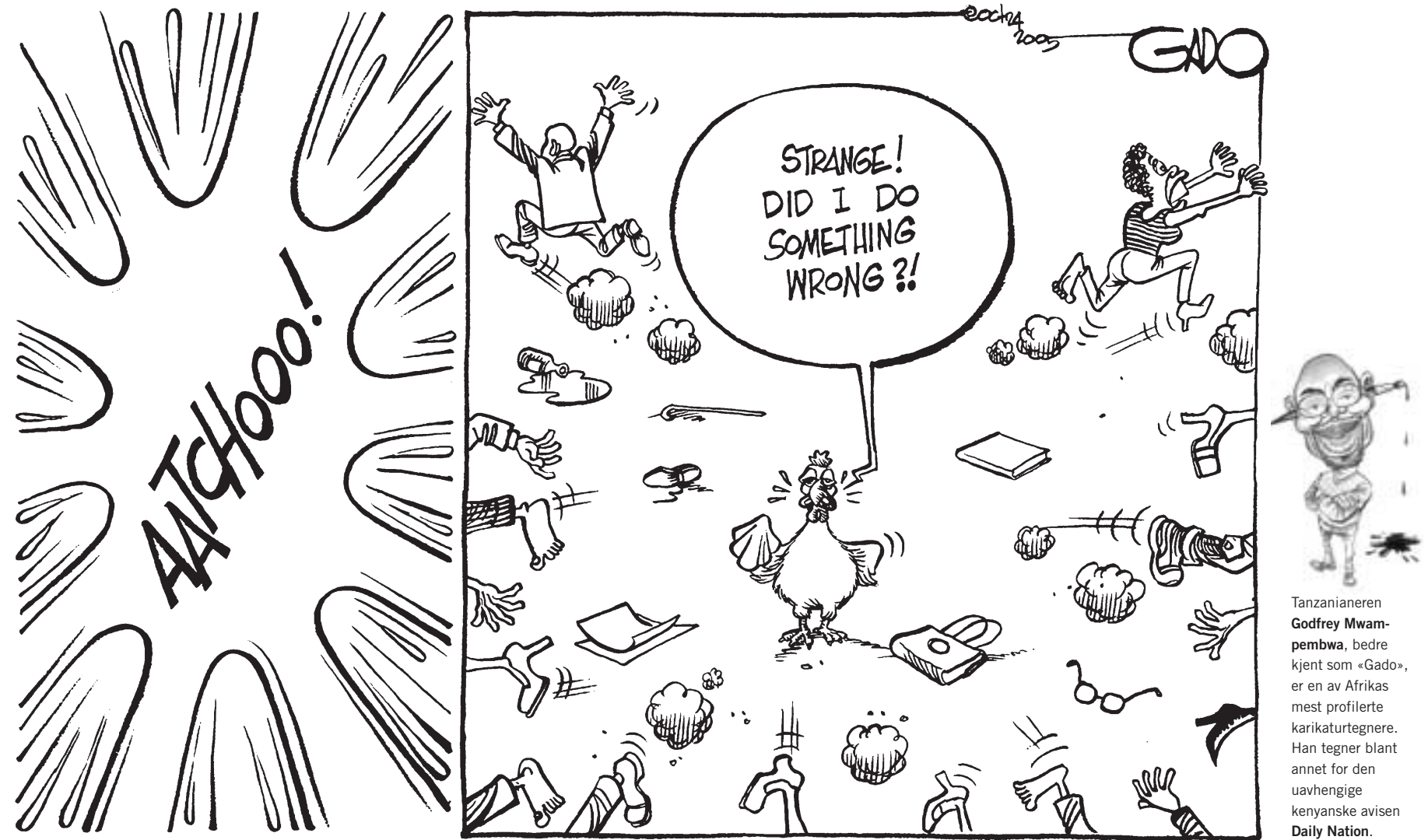
satt diskriminerende mot kvinner, spesielt gjelder dette lover for eiendomsrett.

– Trass i at kvinner utgjør 52 prosent av befolkningen i Kenya eier kvinnene bare fire prosent av jord og eiendom. Eierskap til land går normalt fra far til sønn, og en kvinne kan normalt ikke arve land fra foreldrene sine selv om hun er eldst eller ikke har brødre, forteller Jane Onyango, som er leder for sammenslutningen av kvinnelige jurister i Kenya (FIDA).

– Et tillegg til grunnloven fra 1997 var ment å utelukke diskriminering, men deler av loven er fortsatt diskriminerende. Blant annet vil ikke en kvinne arve sin mann, hvis hun gifter seg igjen. Loven gir også rett til diskriminering mellom menn og kvinner i arbeidslivet. Lovene våre gir heller ikke skikkelig støtte for kvinner ved vold i hjemmet, voldtekter og andre overgrep, sier Jane Onyango.

Satsingen på kvinner i et utviklingsland som Kenya må både inkludere økonomisk støtte utenfra, men kanskje like mye politisk vilje i vårt eget land. Dette illustrerer klart at det er store begrensninger for hvor mye et land kan hjelpes til utvikling utenfra.

Gados verden

Tanzanierenen Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

En stemme fra Elfenbenskysten

LITTERATUR

En afrikansk klassiker er nå kommet ut på norsk - to år etter at forfatteren døde. Ahmadou Kourouma fra Elfenbenskysten skrev bare fire romaner, men de er blitt stående som noen av de viktigste som er skrevet fra det afrikanske kontinentet. «Uavhengighetens soler» som nå kommer ut er blitt oversatt til en rekke språk. Norske lesere kan ha stiftet bekjennskap med Kourouma gjennom boka «Allah skylder ingen noe».

I «Uavhengighetens soler» gir forfatteren et sterkt bilde av hva som skjer i et samfunn der gammel tradisjon og kultur rives opp med røttene av kolonimakter, og når en ny elite tar over makten etter frigjøringen. Vi ser det gjennom Famas øyne. For Fama, som er den siste gjenværende prins i Dumbuja-stammen, er den nye tida et dundrende

bokanmeldelse

Ahmadou Kourouma:
«Uavhengighetens soler», Cappelen 2005.

nederlag. Alt brister. Han klarer ikke en gang å skaffe seg en sønn - en arv-taker.

Mangelen på barn er også en tung byrde å bære for Famas kone - Salimata. Barnløse kvinner møter fortsatt fordommer og fordømmelse i flere afrikanske land. Når en fetter av Fama dør og han også tar hans enke til kone, får heller ikke hun en ny elite tar over makten etter frigjøringen. Vi ser det gjennom Famas øyne. For Fama, som er den siste gjenværende prins i Dumbuja-stammen, er den nye tida et dundrende

kvinner og voldtekt. Det er fortsatt tabubelagt mange steder.

Kourouma er en språkets mester som får fram byens lukter og bråk, den dype kløften mellom de rike og fattige, mennesker som mister fotfeste. I kontrast står landsbygda, men også der skinner uavhengighetens soler og skaper endringer. Tradisjonell tro med åndemaning, of-ferritualer og fetisjisme brynes mot muslimenes stadig sterkere grep. For mange betyr uavhengigheten sosialt forfall.

Boka er delt opp i tre deler. I de to første tas vi til livet i hovedstaden og i Horodugu som er Famas hoveddingedomme. I den tredje delen kommer forfatteren med krass politisk kritikk av utviklingen etter frigjøringen og sine egne landsmenn. Det er særlig ettparti-systemet og den blinde lydigheten til maktmen-

nesker forfatteren kvester. Han gjør det gjennom Fama som kastes i fangeleir med en dom på tjuv år, men som frigis gjennom et amnesti fra en latterlig og ynkelig politiker.

Det er ingen enkel bok å tre inn i. Koutouma bruker afrikanske bilder og den fortellerkulturen han selv er en del av for å få fram historien. Forlaget har valgt å ta med ganske mange ordforklaringer.

Det er en bok som nyanserer og utdyper bildet av Afrika for en europeisk leser, og ikke minst åpner den for innsikt i hva som skjer i et vestafrikansk land som fortsatt er i brennpunktet. Her får vi den afrikanske stemmen som forteller sin historie fra hjemlandet Elfenbenskysten. Og den er fortsatt aktuell. Stemmen er utvilsomt en av Afrikas beste forfattere.

TONE BRATTELI

Save the Children Norway (Redd Barna) is a non government humanitarian membership organization which is politically and religiously independent, working to realise children's rights in accord with the United Nations Convention on the Rights of the Child.

Save the Children Norway now seeks a **Director Strategy and Planning** for:

Save the Children in SRI LANKA

Save the Children in Sri Lanka (SCISL) was merged into a single programme in January 2003 from the former programmes run by Save the Children Norway (established in 1974) and Save the Children UK. The programme is managed by SC UK. The Director Strategy and Planning will be seconded from SC Norway to the programme, and will be one of four directors in the senior management team reporting to the SCISL Programme Director. The main office is located in Colombo. The programme expanded after the tsunami in December 2004 and has at present more than 300 national employees, an annual budget of over MNOK 132 in 2005 and long term income and support from other Save the Children member organisations.

Main responsibilities:

- Develop country strategy and thematic plans
- Impact monitoring and evaluation design and implementation (GIM system)
- Supervise specialist advisors and ensure improved programme quality throughout
- Results oriented leadership ensuring participatory management
- Organisational development and team building

Qualifications:

- Higher education and minimum five years of relevant work experience, including leadership and management experience
- Excellent interpersonal communication skills and cultural sensitivity
- Knowledge of Norwegian foreign and development policy
- Knowledge of Sri Lanka and the region would be considered an asset
- Fluency in English, spoken and written.

Duration of appointment: Two years, starting as soon as possible, preferably January 2006 or earlier. Further information may be obtained from: Peter Wood, Regional Coordinator, tel. 22 99 08 82.

Application with CV and named referees should be sent to: personalavd@reddbarna.no
Closing date for applications: 12th November 2005.

søker innsamlingsleder
Merk kort søknadsfrist,
1. november 2005
Se www.forut.no

CARE er en av verdens største hjelpeorganisasjoner. CARE International har virksomhet i rundt 70 land og et utstrakt bistandsfaglig nettverk. Omtrent 45 millioner mennesker får hvert år forbedret sine liv gjennom CAREs arbeid. CARE Norge er medlem av CARE International. CARE Norge driver utviklings- og nødhjelpsprosjekter i mer enn 20 land, med hovedvekt på Afrika. CARE Norge bekjemper fattigdom ved å vektlegge kvinnenes rolle i samfunnet. I samarbeid med lokalbefolkningen i fattige samfunn søker vi å skape varige løsninger på grunnleggende problemer. Arbeidet vårt bygger på hjelp til selvhjelp-prinsippet, og tar utgangspunkt i lokalsamfunnets egne forutsetninger, tradisjoner og behov. Mange års grasrot erfaring i verdens mest utsatte områder har lært CARE at kvinner er den viktigste kraft verden har når fattigdom skal reduseres, rettigheter fremmes og utviklings skapes.

Vi søker:

PROGRAMKOORDINATORER I CARE NORGE
Se full utlysningstekst på: www.care.no

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Fanny Chimwemwe Chlera (35) er deltager gjennom Freds-korpset Staff Exchange for Sustainable Development i regi av Utviklingsfondet, Noragric og Norsøk. Hun skal delta i forskning og undervisning i 16 måneder ved Institutt for husdyr- og akvakulturviten-skap ved Universitetet for Miljø og Biovitenskap på Ås. Chlera er Senior Lecturer ved Bunda College of Agriculture i Malawi og har en master i Animal Science Nutrition.

Mukadasi Buyinza (37) er deltager gjennom Fredskorpset Staff Exchange for Sustainable Development i regi av Utviklingsfondet, Noragric og Norsøk. I 16 måneder skal han delta i forskning, undervisning og veiledning av Masterstudenter ved Noragric på Universitetet for Miljø og Biovitenskap på Ås. Buyinza er Senior Lecturer ved Faculty of Forestry and Nature Conservation på Makerere University, Uganda. Han har en PhD i Community Forestry.

Idar Instefjord (28) er ansatt som informasjon- og organisasjonssekretær i Latin-Amerikagrupperne i Norge (LAG). Instefjord er Cand. Mag innen samfunnsvitenskapelige fag fra NTNU og har tidligere deltatt i Fredskorpsets nord/sør utveksling i Colombia og LAGs solidaritetsbrigade i Chiapas. Det siste året har Instefjord vært trainee på den norske ambassaden i Caracas.

Lars Gill blir Norsk Folkkehjelps nye stedlige representant i Sudan fra nyttår. Gill har arbeidet i blant annet Romania, Pakistan/Afghanistan, Mosambik, Romania, Kosovo, og sist, Kirgistan. Der har sørlendingen, som er utdannet sosialpedagog, vært leder for det danske Redd Barnas programmer siden 2002. Han hadde ansvaret for å opprette det svenske Redd Barnas Kabul-kontor i 1999-01. Frem til Gill overtar 1. januar, vil **Arne Øygard** være fungerende stedlig representant, som han har vært siden **Jan Erling Haugland** dro hjem i juni.

Harald Eikeland (41) er ansatt som ny leder for Strømmestiftelsens utvekslingsprogram Act Now. Eikeland er utdannet adjunkt og kommer fra Songe ved Tvedestrand. De siste åtte årene har Eike-land og familien bodd og arbeidet i Nepal der Harald har vært misjonær for Den Norske Tibetmisjon. De to siste årene arbeidet han for Normisjon.

Henrik Harboe er ansatt som leder av Bankseksjonen i Utenriksdepartementet med ansvar for utviklingsbankene (Verdensbanken + regionalbankene) og gjelds-spørsmål. Harboe kommer fra stilling som seniorrådgiver på makroøkonomi i Seksjon for utviklingspolitikk. Før det var han fem år i Norad som rådgiver på makroøkonomi. Harboe er utdannet samfunnsøkonom fra Blindern og London School of Economics. Han har også vært junior-ekspert/landøkonom for UNDP i Mauritania, fire år i Bankseksjonen og utreder/konsulent/forsker i ECON Analyse.

Line Thorgersen er ansatt som økonomirådgiver i Atlas-alliansen, med ansvar for blant annet økonomisk oppfølging i organisasjonene, gjennomgang og kvalitetssikring av medlemsorganisasjonenes prosjektregnskaper og økonomisk rådgivning. Line Thorgersen har en master i samfunnsøkonomi fra Frankrike og Universitetet i Oslo og skrev i sin masteroppgave et prosjekt for Utviklingsfondet, «The impacts of HIV on agriculture in Malawi». Thorgersen er vikar for **Halvor Kasland**.

Camilla Stabell er ansatt som informasjonssjef i Atlas-alliansen, med ansvar for Atlas-alliansens informasjonstiltak og samfunnskontakt. Stabell er utdannet innen både informasjonssjef og utviklingsstudier og har de siste tre årene jobbet som informasjonsskon-sulent i Actis - Rusfeltets samarbeid-sorgan. Tidligere har hun jobbet i Flyktninghjelpen, NORAD og i en observa-torstyrke i Hebron. Stabell er vikar for **Berit Aalborg**.

Rolf Strand (55) er leder for Kirkens Nødhjelp nye Seksjon for kvalitetssikring. Han har bakgrunn fra organisasjonens utenlands-avdeling fra 1986, blant annet som avde-lingsjef og regional representant. Han har forøvrig bak-grunn fra undervisning og skoleadmi-nistrasjon og har pedagogisk og sam-funnsfaglig utdanning fra lærer- og dis-trikthøgskole.

John Lineirok (49) har tiltrådt som rådgiver i Seksjon for kvalitets-sikring i Kirkens Nødhjelp med spesielt an-svar for å lede utvik-lingen av planlegging/rapportering og evaluering. Han har arbeidet i Kirkens Nødhjelp siden 1990 og hatt ulike stillinger i de tre Afrika-seksjonene, samt vært rådgiver til utenlandssjef de siste seks årene, hele tiden med vekt på plan-legging, rapportering og evaluering.

Kirsti Næss (53) er ansatt som rådgiver på kompetanse og organi-sasjonsrådgivning i Kirkens Nødhjelp. Hun skal også jobbe med den strategiske utvikling av intern kommunikasjon i organisasjonen. Kirsti har grafisk snevnebrev og utdanning innen webdesign. I tillegg har hun ut-danning i pedagogikk, sosiologi og ledelse. Kirsti har bygd opp og ledet Grafisk kompetansesenter og senere Institutt for grafiske medier. Hun har ledet flere forskningsprosjekter om nettbasert læring. I de siste tre årene har hun vært selvstendig konsulent innen kunnskapsdeling, og bl.a. utvik-let nettbasert opplæringsprogram for Norges Røde Kors.

Per Christian Randgaard (32) er til-satt som rådgiver med ansvar for prosjektop-følgning, styrings- og kvalitetssystemer i Kir-kens Nødhjelp. Han har tidligere jobbet seks år som konsulent innen kvalitetssikring i næringslivet, og har i tillegg blant annet erfaring fra evaluering for UNDP i Mali samt konfe-ranseplanlegging innen fagområdet be-drifters sosiale ansvar for LO.

Ingvill Størksen (31) har tiltrådt som organi-sasjons- og strategi-rådgiver med blant annet ansvar for lederutvik-ling i Kirkens Nøp-hjelp. Hun har erfaring med ledelses-, strate-gi- og organisasjons-utvikling fra tidligere stillinger som rådgiver på Direktrens kontor på Radium-hospitalet og som prosjektleder i Kon-tekst Kommunikasjon. Hun har også arbeidet med hiv og aids-spørsmål, flyktningpolitikk og utvikling av kom-munikasjonsstrategier. Hun har hoved-fag i sammenlignende politikk fra Uni-versitetet i Bergen.

Helle Planting Fløisand er ansatt som programkoordinator i Plan Norge. Hun har tidligere jobbet som programkoordinator i CARE Norge, med an-svar for Øst- og Sentral Afrika, og Balkan. Planting Fløisand har jobbet 3 år på Balkan for CARE International, 2 år i Bosnia og det siste året som leder av CAREs Kroatia-kontor, før hun flyttet hjem til kontoret i Oslo. Hun er sam-funnsfaglig utdannet, og har i tillegg journalistutdannelse fra Storbritannia.

Lalaine Sadiva Stormorken arbeider i Plan Norge som rådgiver på menneskerettig-heter. Lalaine er stats-viter med master i Internasjonale Men-nskerettigheter fra Universitetet i Oslo og arbeid med menneskerettsorganisasjoner i Filippinene, Sør-Afrika, Nederland og Norge. Før hun kom til Plan Norge var hun programdi-rektør for Norsk senter for menneske-rettigheter.

Hildegunn Brattvåg arbeider i Plan Norge som rådgiver om barns deltakelse. Hun er ut-dannet sosiolog. Fra 2000-2005 jobbet Hildegunn i Lands-rådet for Norges barne- og ungdomsorganisa-sjoner (LNU) med å fremme Barnekon-vensjonen, deltakende metodikk og orga-nisasjonsutvikling. Den siste tiden i LNU jobbet hun med barns beskyttelse mot grenseoverskridende seksuell at-ferd. Hildegunn har bakgrunn fra PRESS og var deltaker på utvekslings-programmet CA-NU til Uganda.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. George Weah, presidentkandi-dat i Liberia, eneste afrikaner som er kåret til verdens beste fotballspiller (1995)
2. Meles Zenawi
3. Indus
4. Hu Jintao
5. G10 består av Sveits, Japan, Sør-Korea, Island, Bulgaria, Israel, Liechtenstein, Mauritius, Taiwan og Norge.
6. Null
7. Togo
8. 1990
9. Gulehavet, Øst-Kinahavet og Sør-Kinahavet
10. Angola, Ghana, Togo, Elfenbenskysten, Tunisia
11. Nepal
12. Bistandsgiver
13. Sør-Afrika
14. Slutt på oljen
15. Nicaragua
16. Vietnam
17. Malaria
18. Mogadishu
19. Karaoke
20. India

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-19: Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 18. november

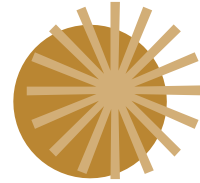

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdens spørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt. Navn: .....
Sendes til: **bistandsaktuelt**, Gate/pb. adresse: .....Leil. nr.....
Norad, boks 8034 Dep., 0030 Oslo. Postnr./sted: .....
Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

Fødselshjelper for nye bedrifter

Norskstøttet innovasjonssenter åpnet i Bosnia

18. oktober ble et nytt senter for innovasjons- og informasjonsteknologi åpnet i den bosniske byen Tuzla. Nye bedrifter og arbeidsplasser skal gi innbyggerne i den borgerkrigsherjede byen en mulighet til å legge konflikten bak seg.

• SVEIN OLAV LIE

Etter hektisk forarbeid, planlegging og intens renovering står et flunkende nytt IKT- (informasjons- og kommunikasjonsteknologi) og innovasjonssenter klart til bruk i en 100 år gammel bankbygning i Tuzla.

Snart vil om lag 60 personer – entreprenører og ansatte i nystartede bedrifter samt den felles bosniske ledelsen av senteret – få nye arbeidsplasser her. Senteret har fått navnet BIT Center (Business Innovation and Technology) og målsettingen er at det skal bidra til næringsutvikling i et område som fortsatt sliter med ettervirkningene etter krigen på 1990-tallet.

Norskstøttet. Senteret er det første av flere planlagte såkalte «inkubatorer» – fødselshjelpere – for lokal næringsutvikling som Norge planlegger å støtte på Balkan. Her skal lokale bedrifter få rådgivning og tilgang til infrastruktur som gjør det lettere for dem å etablere seg. Den offisielle åpningen av senteret ble markert med stort fram møte både av lokale bosniere, nasjonale myndigheter og presse.

Det er Siva (Selskapet for industrivekst) og Sintef som på oppdrag fra det norske Utenriksdepartementet har drevet fram og nå leder arbeidet med BIT-senteret. Utenriksdepartementet støtter prosjektet med 15 millioner kroner fordelt over fire år, og også Norad har deltatt i arbeidet med å etablere senteret. Men selv om prosjektet mottar støtte fra Norge, er det et i stor grad lokale

Fra åpningsseremonien på BIT-senteret 18. oktober. Fra venstre: Jasna Hecimovic, som er entreprenør og med i senterledelsen med gul bosnisk sløyfe, ambassadør Henrik Ofstad med de norske fargene, ordfører i Tuzla Jasmin Imamovic med den blå bosniske sløyfen, Robert Martić fra senterets ledergruppe med rød sløyfe som symboliserer nytt entreprenørskap og BIT-senteret samt Torkel Ystgaard, SINTEF, som er prosjektets leder.

FOTO: MEDIANETTET K4

NÆRINGSUTVIKLING

interesser og bedrifter i Tuzla og Bosnia som har stått for gjennomføringen av prosjektet. Tuzla kommune og Universitetet i Tuzla er formelle samarbeidspartnere for den norske ambassaden i Sarajevo.

Høy arbeidsledighet. Krigen i Bosnia-Herzegovina på 1990-tallet rammet Tuzla og nabokommunene spesielt hardt. Srebrenica, byen hvor om lag 8000 muslimske gutter og menn ble drept av serbiske soldater i 1995, ligger bare noen kilometer unna.

28 år gamle Vedrana Ajanovic er en av mange bosniere som nå håper på en bedre fremtid. Hun er utdannet dataingeniør og er en av flere unge gründerne som har fått kontorer i det nye senteret.

– Fortsatt lever vi med traumene og motsetningene fra krigen. For næringsliv og arbeidsliv er situasjonen tung og svært vanskelig å snu, sier hun.

Ajanovic forteller at arbeidsledigheten i området ligger på 40 prosent og at de fleste ungdommene vil vekk. Mange drar til Amerika og Vest-Europa – de ser ingen framtid i Bosnia.

– Næringslivet er preget av nepotisme og liten evne til å fornye seg. Men i Tuzla har vi likevel et kunnskapsmiljø og en stigende optimisme. Det er nok derfor norske myndigheter har valgt å satse på oss,

sier Ajanovic. Hun mener Tuzla har gode forutsetninger for å skape vekst og utvikling.

– Byen vår er multietnisk og har bedre enn mange andre byer klart å holde på sine tradisjoner innen industri og kunnskaper. Nå er vi sultne etter å komme videre og dette senteret er en veldig god start og hjelp til alle oss unge. Vi venter oss svært mye av det, fortsetter Vedrana Ajanovic.

IKT og nettverksbygging. – Vi har fått til et skikkelig flott senter i et gammelt og ærverdig bygg og alt lover veldig godt for det videre arbeidet. Det er nå det begynner for alvor, sier Torkel Ystgaard fra SINTEF, som leder prosjektet.

– Vi har alt nå en kø av søknader fra folk og bedrifter som vil inn i miljøet, knytte kontakter til andre og trenger ulike former for assistanse, sier Ystgaard. Selv om det er for tidlig å skrive hjem om resultater og erfaringer, mener han arbeidet allerede har begynt å få ringvirkninger. Det er igangsatt prosesser og skapt relasjoner som vil føre til nye arbeidsplasser.

Ystgaard forteller at fire bedrifter er på plass i senteret og tre nye er på vei inn allerede på åpningsdagen. Senteret skal særlig satse på IKT (informasjons- og kommunikasjonsteknologi), gjennom å knytte kontakter mellom bedrifter, såkalt

match-making.

– Lønnsomhet vil være et klart kriterium for å få bistand å etablere ny virksomhet. Målet er å skape mange og trygge arbeidsplasser i et marked som ikke er nasjonalt lengre, men hvor internasjonalt samkvem og tjenestutveksling, ikke minst med bedrifter og miljøer i Norge, vil være avgjørende, sier han.

Med seg har Ystgaard entusiastiske og nytenkende unge folk fra Bosnia, i tillegg til partnerskapet mellom Sintef og Siva. Senteret er etablert som en stiftelse, med et styre bestående av 4 norske og 3 bosniske representanter.

”

Vi er sultne etter å komme videre og dette senteret er en veldig god start og hjelp til alle oss unge. Vi venter oss svært mye av det.

Vedrana Ajanovic, bosnisk gründer.

INKUBATOR-SATSNING

■ Inkubator betyr fødselshjelper på latin. Innovasjon Norge, Sintef og Siva, høyskoler, næringslivsorganisasjoner og andre kompetansemiljøer i Norge bruker begrepet flittig og har bygd opp omfattende inkubatormiljøer og nettverk nasjonalt og dels internasjonalt. Formålet med en inkubator er å være drivkraft for næringsutvikling og nye arbeidsplasser.

■ Inkubatorsatsningen i Tuzla er et av flere påtenkte inkubatormiljøer som Norge vil støtte på Balkan, blant annet i Serbia og Makedonia. De har ulik innretning og innhold, avhengig av lokale forhold.

«UNG i en urettferdig verden»

Bistandsaktuelt's tema-avis for 10. klasse og videregående skole kan bestilles i klassesett fra adr-ba@norad.no eller 22 24 20 59. Gratis forsendelse.